

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie a patopsychologie

BAKALÁRSKA PRÁCA

Jana Čechová

Finančná gramotnosť detí predškolského veku

Olomouc 2021

Vedúci práce: Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som túto záverečnú prácu vypracovala samostatne pod odborným vedením vedúcej práce a použila len uvedenú literatúru a zdroje.

V Olomouci dňa: .....

Podpis: .....

Jana Čechová

PodĎakovanie:

Ďakujem Mgr. Veronike Kavkovej, Ph.D. za odborné vedenie mojej bakalárskej práce, za profesionálni prístup a komunikáciu počas písania práce.

Obsah

Úvod	6
1 Dieťa predškolského veku	7
1.1 Základné pojmy a členenie detského veku.....	7
1.2 Dieťa predškolského veku a jeho znaky	9
1.3 Vývin dieťaťa v predškolskom veku.....	10
1.3.1 Charakteristika 3 - 4 ročných detí.....	12
1.3.2 Charakteristika detí 4 - 5 ročných detí.....	13
1.3.3 Charakteristika 5 - 6 ročných detí.....	14
2 Finančná gramotnosť	17
2.1 Gramotnosť	17
2.1.1 Okruhy gramotnosti	18
2.2 Charakteristika a rozdelenie finančnej gramotnosti	19
2.3 Finančné vzdelávanie	21
2.4 Možnosti rozvíjania finančnej gramotnosti u detí predškolského veku v SR a ČR.....	23
2.4.1 Slovenská republika.....	23
2.4.2 České republika	26
2.5 Matematické vedomosti detí predškolského veku	27
2.6 Matematické vedomosti u pedagógov MŠ.....	29
3 Výskumný cieľ a výskumné otázky	31
3.1 Výskumná metóda.....	31
3.1.1 Priebeh zberu dát	32
3.2 Výskumný súbor	32
3.3 Prezentácia výsledkov výskumného šetrenia	34
3.3.1 Sú v prostredí MŠ využívané aktivity smerujúce k rozvoju finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľov?	34

3.3.2	Aké sú možnosti rozvoja finančnej gramotnosti u detí predškolského veku z pohľadu učiteľov?	36
3.3.3	Aké organizačné formy, pomôcky, metódy a formy práce sa využívajú pri rozvíjaní týchto zručností a vedomostí z oblasti finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľov?	38
3.3.4	Aký je význam vzdelávania finančnej gramotnosti v MŠ z pohľadu učiteľov?	40
3.4	Diskusia.....	43
3.5	Odporúčania pre prax	44
	Záver.....	45
	Zoznam použitej literatúry:	47
	Anotácia.....	51
	PRÍLOHA A – DOTAZNÍK K FINANČNEJ GRAMOTNOSTI DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU.....	53

Úvod

V súčasnej dobe a spoločnosti sa často predkladá a spomína problematika finančnej gramotnosti, ktorá nepochybne súvisí s požiadavkami a nárokmi na „gramotného“ človeka. Zameriava sa na vedomosti a zručnosti, ktoré sú potrebné pre naše efektívne a informované rozhodovanie v oblasti vedenia našich financií.

V tejto bakalárskej práci si priblížime finančnú gramotnosť ako potrebnú oblasť vzdelávania už v predškolskom veku, kde sa deti stretávajú nielen so všeobecným fungovaním sveta, ale aj s fungovaním sveta v oblasti financií. Toto obdobie vývinu dieťaťa je dôležité z hľadiska nadobúdania kľúčových kompetencií, preto môžeme využiť jeho potenciál a umožniť deťom získavať a osvojovať si základne zručnosti i vedomosti v oblasti finančnej gramotnosti.

V prvej kapitole sa venujeme základnými pojmom, členeniu detstva, vývinu a charakteristikám detí predškolského veku. Poukázali sme na znaky vývinu v troch vekových kategóriách detí predškolského veku z rôznych stránok, či už kognitívnej, sociálno-emocionálnej alebo perceptuálne-motorickej.

V druhej kapitole sa zameriavame na gramotnosť ako takú a jej okruhy. Hlavné miesto patrí finančnej gramotnosti, jej definícií, charakteristike a rozdeleniu, ale taktiež finančnému vzdelávaniu. Uvedieme možnosti rozvíjania finančnej gramotnosti v Slovenskej i Českej republike prostredníctvom rôznych projektov a programov, ktoré sa práve zaoberajú jej rozvoju u detí predškolského veku. Poukazujeme na ich prínos a postupné aplikovanie finančnej gramotnosti už v materských školách.

V rámci nášho výskumu, ktorý realizujeme formou dotazníka medzi učiteľmi MŠ v tretej kapitole sa nám poskytne názor, či je vhodné začať so vzdelávaním v oblasti finančnej gramotnosti už v tomto skorom veku. Našou snahou je vytvoriť si prehľad o tom, akým spôsobom, ako často je finančná gramotnosť približovaná deťom a vôbec aká je jej úroveň rozvoja v materských školách. Výsledky prieskumu, ktoré sme získali zhodnotíme percentuálne v tabuľkách.

1 Dieťa predškolského veku

V tejto prvej kapitole sme sa venovali základným pojmom a členeniu detstva, či už z teoretickej alebo praktickej časti tejto práce vzhľadom k téme a k tomu, že už v detstve dokážeme rozvíjať finančnú gramotnosť. Zameriame sa na vývin dieťaťa v predškolskom veku, charakteristikou 5-6 ročných detí. Vývin v predškolskom období sme rozčlenili do troch vekových kategórií a venovali sme sa v nich tým najpodstatnejším oblastiam a rozdielom, charakteristickým pre daný detský vek.

1.1 Základné pojmy a členenie detského veku

Obdobie detstva má v súčasnej dobe svoje špecifiká. Deti sa menej pohybujú, znížila sa ich pohybová a telesná zdatnosť, čo je zapríčinené aj tým, že oveľa menej chodia pešo, rodičia ich väčšinou všade doprevádzajú autom. Chýba im samostatnosť, dôvera vo vlastné schopnosti a z nej prameniaca hrdosť. Hrajú sa menej s bežnými predmetmi alebo hračkami, ako je kocka alebo lopta, sú viac ovplyvňované novými výtvarnými výrobkami dnešnej doby ako mobily, tablety, hracie konzoly čo sa odráža na ich nízkej manuálnej zručnosti, slabšej priestorovej orientácii a predstavivosti. To všetko si môžeme všimnúť na deťoch či už v materských školách, s rodičmi pri komunikácii a ostatnými členmi na vychádzkach, v detských parkoch či nákupných centrách. Stráca sa schopnosť osamostatniť sa, prevziať zodpovednosť za svoje vlastné správanie a životné rozhodnutie.

Pri charakteristike pojmu „dieťa“ sme siahli po Dohovore o právach dieťaťa (1989), ktorý za dieťa považuje každú ľudskú bytosť mladšiu ako 18 rokov, ak podľa právneho poriadku v danom štáte, nie je dospelosť získaná skôr.

J. Slezáková a V. Trubíniová (in Trubíniová, 2007) označujú za dieťa ľudského jedinca v období vývinu a rastu od narodenia až po 15 rokov, ktorého nemožno chápať iba ako dozrievajúci organizmus, ale najmä ako rozvíjajúcu sa osobnosť, smerujúcu až k najvyššej novej schopnosti prispôsobenia sa. V dejinách ľudstva sa menili názory na postavenie a spoločenskú hodnotu dieťaťa. Dieťa ako samostatnú a autonómnou osobu dokázal chápať a uznať až J. A. Komenský, ktorý prvý upozornil na nevyhnutnosť rešpektovania jeho špecifických potrieb.

Podľa Ondruškovej (2011) je dieťa jedinec vo vekovom rozpätí od narodenia po plnoletosť, zohrávajúci v spoločnosti určitú rolu a má svoje práva a povinnosti. Detstvo je obdobím rodinnej i predškolskej inštitucionálnej výchovy. Prostredníctvom týchto inštitúcií, spôsobov myslenia a konania ich členov sú dieťaťu predkladané : jazyk, hodnoty, normy,

princípy a vzorce správania. Deti v súčasnej dobe už existujú ako samostatná sociálna skupina, získali v ľudskej spoločnosti svoju špecifickú spoločenskú pozíciu, z ktorej vyplýva rola dieťaťa.

O niečo zložitejšie je určiť a podrobnejšie charakterizovať obdobie rastu a vývoja dieťaťa, označované ako detstvo, ktoré je dobou, v ktorej sa odohrávajú zásadné zmeny vo vývoji jedinca. Dĺžka detstva sa mení a odlišuje pod vplyvom individuálnych alebo spoločenských podmienok. Je ovplyvňovaná špecifickými potrebami, zameranosťou cieľov ale aj subjektívnym prežívaním. Pojem detstva spravidla dostáva hranice v súvislostiach s určením začiatku povinnej školskej dochádzky (Opravilová in Kolláriková, Pupala, 2001).

Detstvo je v živote človeka určitá etapa z hľadiska biologického a psychosociálneho vývinu. Detstvo nevzniká narodením, ale sa utvára v konkrétnej spoločnosti. Deti, ktoré žijú v období detstva v konkrétnych podmienkach sú súčasťou danej spoločnosti, hoci vytvárajú samostatnú sociálnu skupinu (Trubíniová a kol., 2007).

Každá etapa vývinu dieťaťa si vyžaduje osobitnú starostlivosť, inú výživu a odlišnú výchovu. Preto delíme detský vek na určité obdobia podľa viacerých spôsobov. Pridržiame sa zaužívaného rozdelenia, ktoré vyhovuje z fyziologického, praktického i štatistického hľadiska (Galanda, Grossmann, Rusnák, 1991).

Rozlišujeme 5 základných období detského veku:

- novorodenecké (od narodenia po 28.deň)
- dojčenské (od 29.dňa do konca 1.roka)
- batolivé (od 2.roka do konca 3.roka)
- predškolské (od 4.roka do konca 5.roka)
- školské (od 6.roka do konca 15.roka) (Goldman, Cichá, 2006).

Obdobie detstva úzko súvisí s ešte dvomi dôležitými úsekmi života – obdobím vnútro maternicového vývinu (280 dní tehotenstva, plus mínus 14 dní), a obdobím dospievania (pubescencia a adolescencia). Rozdelenie detstva je dané stupňom dosiahnutého telesného a psychického vývinu: sú to zvláštnosti anatomické, fyziologické a imunobiologické (Houštek, Kubát, Rubín, 1976).

1.2 Dieťa predškolského veku a jeho znaky

Pri definícií alebo charakteristike predškolského veku spojovateľom viacerých autorov a ich publikácií je určite hra ako dominujúca a prirodzená činnosť. Vychádza z vnútorných potrieb dieťaťa, prináša mu uspokojenie, silné citové zážitky najmä má veľký význam pre jeho celkový zdravý vývin. Hrou sa podporuje činnosť telesných orgánov, dieťa získava nielen nové poznatky a skúsenosti, ale rozvíja si predstavivosť, myslenie a reč. Stáva sa kolektívnou činnosťou, ktorá rozširuje dieťaťu sociálne prostredie, nadväzuje pri nej užšie vzťahy s vrstovníkmi a vznikajú tak prvé kamarátstva – niekedy veľmi dôležité počas celého obdobia jeho života.

Predškolské obdobie podľa rôznych medzinárodných definícií vývinovej psychológie trvá od 3 do 6-tich, prípadne 7-mich rokov veku dieťaťa (vstup do školy). *Osvojenie reči* (okolo 3.roku veku) a *socializácia dieťaťa* okolo 6. roku veku pri vstupe do školy sú najdôležitejšími znakmi tohto obdobia, pričom ide o prispôsobenie foriem jeho správania požiadavkám prostredia (Guziová,1999).

Charakteristikou predškolského veku sa zaoberá veľa odborníkov, predovšetkým hlavne Piaget, Řičan, Matějček, Vágnerová, Čačka, Zápotočná a iní, avšak ich definície sa od seba líšia.

Langmeier a Krejčírová (1998) v širšom slova zmysle považujú za predškolský vek obdobie od narodenia až po vstup do materskej školy. V užšom slova zmysle toto obdobie označujú „vekom materskej školy“, ale upozorňujú na to, aby sme predškolské obdobie nebrali len z tohto hľadiska, pretože niektoré deti nenavštevujú materské školy.

Oproti tomu Čačka (2000) označuje predškolský vek ako posledné štádium ranného detstva a to v období 4 – 6 rokov dieťaťa.

Podľa Oravcovej (2006) je predškolský vek tiež charakterizovaným obdobím od štvrtého roku do konca šiesteho a jeho horná hranica je vlastne daná nástupom do základnej školy – začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky. Vývin dieťaťa je u každého dieťaťa natoľko individuálny, že jeho horná hranica sa nedá vymedziť fyzickým vekom dieťaťa, ale je nutné zohľadniť aj sociálnu a intelektuálnu zrelosť. Táto horná hranica sa aj preto posúva u mnohých detí o jeden, prípadne o viac rokov.

Vágnerová (2000) poukazuje na to, že toto obdobie chápeme, ako fázu prípravy na život v spoločnosti. Aby sa dieťa vedelo presadiť a spolupracovať, musí prijať určitý poriadok,

pravidlá a taktiež musí byť iniciatívne, mať potrebu niečo zvládnuť, vytvoriť a potvrdiť svoje kvality.

Matějček (2005) považuje terminológiu ako „predškolský“ vek za nejednotnú. Podľa neho je obdobie „pred školou“, príprava na povinnú školskú dochádzku, na budúcnosť. Za veľmi dôležitý stupeň vo vývine jedinca označuje obdobie od troch do šiestich rokov, lebo práve v tejto vývinovej etape sa dieťa vyvíja vo všetkých oblastiach a to telesnej, pohybovej, intelektovej, spoločenskej i citovej.

Naproti tomu Jakabčic (2002) hovorí, že aj keď sa tempo vývinu tak v telesnej, ako aj v duševnej oblasti v predškolskom období spomaľuje a zmeny sú menej nápadné, viditeľne zase pokračuje plynulý vstup dieťaťa do života spoločnosti, do poznávania seba samého, sveta v ktorom žije. Je to vek živej fantázie málo kontrolovateľné racionalitou.

Veľký význam má pre deti hra. Prostredníctvom hier si dieťa v predškolskom veku osvojuje rôzne vedomosti, poznatky a nadobúda skúsenosti vonkajšieho sveta. Hra ako taká spolu s hrami a hrovými činnosťami formujú obraz dieťaťa v predprimárnom vzdelávaní a tým pripravujú dieťa na vstup do základnej školy a podporujú jeho osobnú zrelosť.

Podľa Koťátkovej (2005) nevyhnutnou podmienkou pre aktívnu sebarealizáciu dieťaťa, ktorú si volí na základe svojich záujmov, schopností a skúseností je umožniť deťom hrať sa. Do hry dieťa zapája ľudí, predmety a javy z okolitého sveta.

1.3 Vývin dieťaťa v predškolskom veku

V tejto kapitole si uvedieme niektoré členenia a základne charakteristiky pojmu vývin od niektorých autorov. Na definíciu tohto pojmu a jeho členenie sa viacerí odborníci pozerajú inak. Definovať vývin môžeme zjednodušene ako proces vzájomne súvisiacich kvantitatívnych a kvalitatívnych zmien v čase, kedy kvantitatívne zmeny sa týkajú počtu, množstva a veľkosti (výška, hmotnosť, rozsah slovnej zásoby atď.) a kvalitatívne sú zmeny v druhu, štruktúre alebo spôsobe (inteligencia, myslenie atď.).

Vývinová zmena môže prebiehať týmito spôsobmi:

- pripojením nových znakov už k existujúcim,
- úplným nahradením alebo zmenou znaku,
- odlišením pôvodných znakov,
- hierarchickým zaradením starých znakov do svojej vnútornej štruktúry (Glasová, in Trubíniová, 2007).

S. Križan (2001) definuje pojem rast ako nárast dĺžky a zvyšovanie hmotnosti tela, čiže ide o súhrn kvantitatívnych zmien v ľudskom tele. Rast ovplyvňuje početné vnútorné faktory (rastové) a vonkajšie vplyvy (fyzická aktivita, kvalita výživy, socioekonomické faktory). Začína už vo vnútro maternicovom období a končí sa v dospelosti. Najzásadnejšie zmeny v raste nastávajú v maternici a v prvom roku života človeka. Ďalej sa tempo rastu spomaľuje s nasledovným zrýchlením v období puberty a počas nej. Po ukončení dospievania sa rast aj zastaví. Medzi dievčatami a chlapcami sú isté rastové rozdiely – v ranom veku majú dievčatá hodnoty meraní o niečo nižšie ako chlapci, v školskom veku ich však v raste predbehnú a dovršia rast o niečo skôr. Chlapci však rastú o 2 až 3 roky dlhšie, tým pádom v konečnom dôsledku dievčatá prerastú.

Podľa D. Kolibovej (2007) je rast a vývin dieťaťa procesom zahŕňajúcim viaceré druhy zmien, ktoré nazývame jednotlivé aspekty vývinu a sú to zmeny –

- fyzické – zmeny vo výške, váhe, senzorickej kapacite a motorických schopnostiach, vo vývine mozgu a činiteľov súvisiacich s otázkami zdravia. Dieťa získava poznatky o svete najmä zo svojho zmyslového vnímania a motorickej kapacity, to znamená, že fyzický a psychický vývin v detstve prebieha súčasne a vo vzájomnom súlade.
- sociálno-emocionálne – spôsoby, akými dieťa komunikuje s ostatnými ľuďmi, jeho pocity a jedinečné stretnutia s okolitým svetom
- intelektuálne – (kognitívne) rozvíja sa intelekt dieťaťa, menia sa aj jeho schopnosti a to najmä rastom a jeho zrelosťou. Učenie, jazyk, pamäť, myslenie, uvažovanie a všetky mentálne schopnosti sa menia v čase a sú veľmi úzko späté s motorickými a emocionálnymi aspektmi nášho bytia.

Vývin ovplyvňujú predovšetkým vrodené genetické predispozície, ale aj rodina, kultúra, prostredie, detské skupiny atď. Celý súhrn týchto genetických faktorov, ako aj faktorov prostredia, vyvoláva rozdiely medzi deťmi, aj napriek tomu, že v priebehu vývinu prechádzajú určitými rovnakými vývinovými fázami. Vývin teda nasleduje ten istý vzor, aj napriek rozdielnemu temperamentu a schopnostiam detí.

J. Langmeier a D. Krejčírová (1998) vývin dieťaťa členia od narodenia až po vstup do školy na:

- vývin základných schopností a zručností,
- kognitívny vývin,
- emočný vývin a socializáciu.

M. Vágnerová (2000) zahŕňa telesný vývin do prvej z 3 hlavných oblastí psychického vývinu:

- biosociálny vývin – telesný vývin a všetky zmeny s ním spojené,
- kognitívny vývin – všetky psychické procesy, ktoré sa podieľajú na ľudskom poznávaní a zmene uvažovania v priebehu ľudského života, ako aj faktory vplývajúce naň,
- psychosociálny vývin – zmeny spôsobu prežívania, osobnostných charakteristík a medziľudských vzťahov, ako aj vplývajúce faktory naň.

1.3.1 Charakteristika 3 - 4 ročných detí

V tomto veku sú deti málo samostatné, ale proces ich osamostatnenia a rastúcej autonómie je veľmi rýchly – spojenie „ja sám“ dieťa často opakuje. Osvojuje a utvára si sebaobslužné návyky a zručnosti, pre ktoré je dôležitý dostatočný čas a atmosféra pohody na ich vykonávanie. Zvláštnosťou tohto vývinového obdobia je tzv. „detský vzdor“ alebo „detský negativizmus“. Tieto prejavy časom doznievajú, ale city dieťaťa sa stále vyznačujú protichodnosťou, nestálosťou a náladovosťou. (Guziová, 1999)

Chôdza a beh dieťaťa sú v rovnom či nerovnom teréne rovnako dobré, pády sú zriedkavejšie, dieťa zvláda chôdzu po schodoch nahor a nadol bez držania. Je to obdobie kedy zmeny vo vývine sú menej nápadné, ale napriek tomu veľmi významné (najmä pohybová obratnosť), pretože silne ovplyvňujú postavenie dieťaťa v skupine vrstovníkov a sú preto podstatné i pre ďalší vývin sebestačnosti dieťaťa. Mohli by sme tu označiť motorický vývin ako stále sa zdokonaľujúcu a zlepšenú pohybovú koordináciu, väčšiu pohyblivosť a eleganciu pohybov (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Pretrváva zmyslovo-pohybové *myslenie* u dieťaťa a úlohy naďalej rieši v manipulačnej úrovni s predmetmi alebo hračkami a postupne nastupuje konkrétne-názorné myslenie. Postreh je povrchný, v predmetoch a javoch vyčleňuje tzv. silné vlastnosti, ktoré možno ľahko postrehnúť a upútavajú pozornosť. Postupne sa jeho zmyslové vnímanie spresňuje, napr. dotykom rozlišuje tvar a povrch, rozoznáva vône a základné chute, rozlišuje s právne označí základne farby, pohybom reaguje na rytmus hudby atď. Pozornosť je ešte nestála a krátkodobá, dieťa rýchlo mení predmet svojho záujmu. *Hra* dieťaťa preto trvá krátko, je pomerne jednoduchá a stále individuálna, aj napriek tomu, že sa súbežne hrá niekoľko detí vedľa seba (nie však spolu). Objavujú sa náznaky spoločnej skupinovej hry, dvoch až troch detí (Guziová, 1999).

V *rečovej oblasti* možno zaznamenať výrazný posun – rozširuje sa slovná zásoba na 300 až 1000 slov, zdokonaľuje sa jazyková správnosť rečového prejavu - používanie gramatických tvarov (tvaroslovie, vetná skladba) a správne vytvorenie podrad'ovacieho súvetia. Začína sa postupne objavovať aj otázka „prečo?“ (Hocheľová M., in Ďurič – Bratská, 1997).

Nedokonalá je však výslovnosť, mnohé hlásky nahrádza inými alebo ich vyslovuje nesprávne. Dieťa ma záujem o hovorenú reč, vydrží už dlhšiu dobu počúvať kratší príbeh. Niektoré riekanky pozná naspamäť a ich počet rýchlo narastá. Celkovo dieťa rado a veľa rozpráva, aj vtedy, keď je sebe vlastným a jediným poslucháčom. Často dokáže zaspievať pieseň, zväčša veľmi nedokonalu. Spravidla pozná cele svoje meno a vie uviesť pohlavie. Od 3 rokov je dieťa riadiť svoje *správanie* podľa slovných inštrukcií a to tak, že si ich nahlas opakuje. Objavujú sa prvé náznaky skutočnej sebakontroly – dieťa sa učí počkať a nepodľahnúť okamžitému impulzu. Začína rozumieť aj „subjektívnej povahe emócie“ – chápe, že rovnaká situácia môže u ľudí vyvolať odlišné pocity (ide tu o počiatok tzv. „teórie mysle“ – spôsobu, akým dieťa rozumie individualite iných ľudí). Pohyby zápästia a prstov ovláda natoľko, že mu nerobí problém napodobniť ceruzou rôznu smer čiary – vertikálny, horizontálny aj kruhový, objavuje sa už schopnosť nakresliť krížik (Langmeier, Krejčířová, 1998).

1.3.2 Charakteristika detí 4 - 5 ročných detí

Deti sú už v tomto veku podľa K. Guziovej (1999) samostatnejšie a pohotovejšie, s dobre osvojenými hygienickými návykmi, niektorými pracovnými a mravnými návykmi základmi kultúrneho správania. Rozkolísanosť citových stavov ustupuje a objavujú sa náznaky vyšších *citov* (poznávacie, morálne estetické a sociálne). Deti sa lepšie prispôbujú prijatým pravidlám správania sa v skupine a ľahšie nadväzujú nové kontakty. Zotrvanie v individuálnej alebo skupinovej *hre* sa časovo predlžuje, rozširuje sa aj počet druhov a variant hier a detských činnostiach. Spoločenskú hru si však ešte nedokážu plánovať a organizovať, rozdelenie rolí a priebeh hry musí sledovať a určiť dospelý.

V tomto období sa *kresbou* učí dieťa schopnosti vyjadriť vlastnú predstavu. Nie sú to už len „pomenované čmáranice“, ale realistickejší obraz aj keď zatiaľ len v hrubších obrysoch – kresba postavy začína hrubým znázornením hlavy, nôh a najhlavnejších častí tváre (oči a ústa, tzv. hlavonožec). Aj keď dieťa začína kresliť s nejakým zámerom, konečný výtvar môže ešte pomenovať inak. Je schopné kresbou napodobniť štvorec a niekedy aj trojuholník. Správne označuje základné *farby* a podáva aj jednoduchú definíciu známych vecí. Inteligencia dieťaťa sa vyvíja z predpojmovej (symbolickej) úrovni na vyššiu úroveň konkrétneho-názorného

myslenia. Je bystrým pozorovateľom – všimne si na predmetoch alebo obrázkoch také detaily, ktoré v ňom vyvolávajú určité pocity či zážitky. Myslenie je ešte stále úzko späté s činnosťou dieťaťa a v tomto zmysle je egocentrické, antropomorfické (všetko „poľudšťuje“), magické a artificialistické (všetko „sa robí“). Dieťa už dokáže predpokladať pravdepodobnú emocionálnu reakciu druhých ľudí na určitú situáciu, ale neuvedomuje si ešte možnosť maskovania vnútorného stavu v správaní (keď sa niekto usmieva, nemusí byť aj šťastný). Medzi deťmi sa už výrazne prejavuje súťaživosť, osvojovanie rolí a typov správania vo vrstovníckych skupinách. Začína sa u nich ozývať aj potreba špecifickej ľudskej činnosti – práce, aj keď zatiaľ len v náznakoch a to pomocou pri drobných a krátkych domácich činnostiach (Langmeier – Krejčířová, 1998, s. 85 – 96).

Pohybová spôsobilosť dieťaťa narastá do množstva i kvality – natrvalo sa osvojujú základné pohybové a telovýchovné zručnosti ako beh, skok, hádzanie, lezenie, akrobatické cvičenia a iné. Jemná motorika sa postupne zlepšuje a niektoré pohybové vzorce vykonáva automaticky. Okolo 5. roku vstupuje dieťa do „veku otázok“, rozvoj *myslenia, reči a predstavivosti* mu umožňujú bádať, zaujímať sa nastoľovať stále nové problémy, na ktoré si ešte samo nevie nájsť odpoveď. Reč dieťaťa sa stáva prostriedkom sociálnej komunikácie, rozširuje sa jeho aktívna i pasívna slovná zásoba, ktorá je bohatšia aj na slovné druhy. Dieťa s obľubou tvorí „nové slová“ – detské neologizmy, ktorými si vyplňa medzery v slovnej zásobe a tvorí ich odvodením z obsahového významu už známych slov. Má vynikajúcu mechanickú *pamäť* – nové slová, slovné spojenia alebo dlhšie texty si dokáže zapamätať a reprodukovať aj bez pochopenia významu (zábavné riekanky, vyčítanky alebo jazykolamy). Čoraz širšie sú senzomotorické a rozumové skúsenosti dieťaťa, ale poznanie okolitej skutočnosti je ešte povrchné, pretože dieťa nechápe podstatu faktov ani mnohé logické vzťahy medzi nimi (Guziová, 1999).

1.3.3 Charakteristika 5 - 6 ročných detí

U detí sa v tomto vývinovom období ohlasuje výrazná tendencia, rozhodujúca o prechode do ďalšej vývinovej etapy – predškolač stále zreteľnejšie „vyrastá z rámca rodiny“ – domov mu už nestačí, nachádza nové vzťahy k dejom odohrávajúcim sa mimo dôverne známeho rodinného prostredia. Aj jeho časová perspektíva sa rozširuje, aj keď ide najmä o krátkodobé predvídanie (Langmeier, Krejčířová 1998)

Deti tohto veku sú už pomerne *samostatné*, zručné, s dobre rozvinutou schopnosťou riešiť rôzne veku primerané úlohy a problémy, čo im umožňuje relatívnu nezávislosť od

dospelých osôb. *City* sú stálejšie, citová dráždivosť nižšia a tým je aj zlepšené sebaovládanie – intelektualizácia citov (proces od neuvedomených citov k vyšším citom). Dominuje uspokojenie poznávacích citov a potreba informácií nad inými želaniami. Živo sa zaujímajú o svet prírody a niektoré spoločenské javy. Ľahšie postrehnú rozdielnosť vecí, ako ich spoločný znak. Vďaka svojim pozorovacím schopnostiam niekedy dospelých až prekvapujú vedomosťami a neustálymi doplňujúcimi otázkami až encyklopedického charakteru (Guziová, 1999).

V priebehu 3 rokov v materskej škole sa z hravého dieťaťa stáva dieťa pripravené na vstup do školy. V telesnej oblasti nastáva *rýchlejšia rast* do výšky, čím dochádza k zmene telesných proporcií – predlžujú sa končatiny, hlava v pomere k trupu sa zmenšuje, ustupuje tuková výplň a do popredia vystupuje svalstvo. Tieto zmeny sú jedným z fyzických ukazovateľov školskej zrelosti. Organizmus predškoláka silnie, čo mu umožňuje dosahovať stále lepšie výkony – pohyby aj celková koordinácia sa zdokonaľujú, je tak schopné osvojiť si základy niektorých športových činností. Osifikácia drobných kostí ruky pokračuje a umožňuje mu dosahovať výrazné pokroky v *manipulačných činnostiach* s predmetmi a nástrojmi ako aj v kresbových výkonoch (Kollárik K., in Ďurič – Bratská, 1997).

Kresba 5-ročného dieťaťa už zodpovedá jeho vlastnej, predtým stanovenej predstave, je omnoho detailnejšia – postava má hlavu, trup, nohy, ruky, ústa, oči, nos (aj keď ich proporcie sú stále viac-menej náhodné). Nesprávna *výslovnosť* niektorých hlások sa spontánne upravila, úplne vymizne ešte pred začiatkom školskej dochádzky (niekedy aj s logopedickou pomocou). Slovná zásoba sa na konci predškolského obdobia rozšírila na 3500 slov, používa čoraz zložitejšie vety a súvetia. Začína si uvedomovať možnosť „maskovania“ vlastných pocitov ako aj pocity vyplývajúce z vlastného sebahodnotenia (hrdosť, hanba, vina) a význam miery vlastného úsilia oproti náhode (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Poznávacou činnosťou dieťa objavuje vzťahy medzi predmetmi alebo javmi. Pri osvojovaní si pojmov prechádza od jednoduchých k zložitejším, zapája ich hierarchicky do čoraz širších tried (kvety-stromy-rastliny) a všetko sa to deje na základe vlastnej skúsenosti. Začína tak využívať abstraktné *mýšlenie*. Dieťa je trpezlivejšie, zotrva tak primerane dlho pri určitej činnosti a dokončí ju. Rozvíja sa zmysel pre povinnosť a schopnosť prevziať zodpovednosť za svoje správanie a konanie. Samostatne a pomerne rýchlo nadväzuje nové kontakty s deťmi a dospelými. Zapája sa do skupinovej *hry*, ktorú už dokáže aj samostatne plánovať a organizovať. Takéto kooperatívne správanie, samozrejme na elementárnej úrovni,

pomáha dieťaťu postupne prekonávať vlastný egocentrizmus – je to nová, objavujúca sa vlastnosť osobnosti dieťaťa, veľmi dôležitá v dospelosti (Guziová, 1999).

2 Finančná gramotnosť

Druhá kapitola nám priblíži základné pojmy našej problematiky, priblížime si ju a lepšie sa v nej budeme orientovať. Zameriame sa na gramotnosť ako takú a jej okruhy. Rozoberieme si finančnú gramotnosť a možnosti jej rozvoja u detí predškolského veku.

Predpokladom úspešného zaradenia jednotlivca do života spoločnosti je dosiahnutie určitého stupňa gramotnosti v širšom slova zmysle, do ktorej môžeme v súlade s potrebami súčasnej spoločnosti zaradiť aj finančnú gramotnosť. Výchova a vzdelávanie v tejto oblasti je dnes aktuálnou a mimoriadne dôležitou témou.

2.1 Gramotnosť

Zo začiatku bola gramotnosť viazaná len na elitu určitej spoločnosti. Tam patrili iba mnísi, cisári, či štátni úradníci, no neskôr sa pojem gramotnosti postupne menil pod vplyvom rôznych spoločenských zmien, ako napríklad vynález kníhtlače alebo tereziánskej reformy. V osemnástom storočí, keď sa zaviedla povinná školská dochádzka, vytvorili sa i na našom území predpoklady rozšírenia gramotnosti medzi obyvateľstvom, a tým sa gramotnosť stala postupne normou. Týmto môžeme tvrdiť, že pojem gramotný, je spojený so zmenami, ktoré úzko súvisia so spoločenským kontextom (Zápotočná, 2004).

Mnoho odborníkov sa zhoduje na tom, že gramotnosť súvisí len s čítaním a písaním. Niektorí autori však k pojmu gramotnosť zahŕňajú aj počítanie. Človek je funkčne gramotný, ak nadobudol také vedomosti a zručnosti, ak mu zabezpečujú v čítaní a písaní, aby bol efektívne zapojený do všetkých aktivít, v ktorých sa zvyčajne predpokladá gramotnosť v jeho skupinách a kultúre. Na jednej strane toto označenie vyjadruje vzťah medzi schopnosťami a vedomosťami, a na druhej strane ich úrovni, ktorá vyplýva z danej kultúry (Rabušicová, 2002).

Zápotočná (in Kolláriková, Pupala, 2001) sa zamýšľa nad tým, že dnešné predstavy o stopercentnej gramotnosti našej populácie sú len ilúziou. Väčšina krajín sveta, zahŕňajúc aj vyspelú západnú Európu, sa nanovo otvára problému „skrytej negramotnosti“ (nefunkčnej), čo znamená, že aj značná časť populácie spĺňa kritéria západnej definície gramotnosti (vedieť čítať a písať). Nakoľko ide o funkčnosť uplatňovania vlastnej gramotnosti, situácia je, žiaľ, podstatne iná. Spája sa to s rozmachom nových médií a technológií, ktoré sa stávajú dôležitejšími nástrojmi komunikácie a teda i bezprostrednou súčasťou akulturácie sveta. Tento fakt je nutné vnímať ako výzvu na hľadanie príčin a nových prístupov, ktoré by boli konkurencieschopné a najmä adekvátne požiadavkám a potrebám súčasnej doby a kultúry. Pojem gramotnosti v dnešnom svete môžeme vidieť oveľa rozsiahlejší a zahŕňa viac ako v minulosti. Nakoľko sa

objavy, veda a technika, ale aj samotné vzdelávanie posúva ustavične dopredu, bolo potrebné i pojem gramotnosť rozšíriť o zručnosti, ktoré sú dnes už nevyhnutnosťou. Jadrom gramotnosti napriek všetkému stále zostáva schopnosť čítať, písať, počítať a porozumieť textu.

2.1.1 Okruhy gramotnosti

Bazová gramotnosť – spája sa so schopnosťou človeka porozumieť čítanej a písanej komunikácii, dokáže čítať text po riadkoch, plynulo, rozumie obsahu prečítaného a komunikuje písanou rečou. Hlavným cieľom edukácie v prostredí školy je práve bazová gramotnosť. Dieťa rozvíja, nadobúda a prehlbuje čitateľské i pisateľské spôsobilosti a nové skúsenosti. Model bazovej gramotnosti sa prirodzene u dieťaťa môže objavovať už pred vstupom do základnej školy, kde sa objavujú počiatočné fázy procesu učenia. Dieťa si osvojuje školské zručnosti a dochádza k jeho sociálnemu zaradeniu (Máčajová, 2001).

Chápanie gramotnosti v súčasnej dobe ako len schopnosť človeka čítať a písať je nepostačujúce a neustále sa rozširuje, pretože súvisí s potrebami rozvíjajúcej sa spoločnosti. S tým sa spája aj nový pojem gramotnosti, a to **funkčná gramotnosť**. Pojem obsahuje nielen schopnosť čítať a písať, ale aj schopnosť porozumieť textu, hodnotiť ho, analyzovať, spájať s inými kognitívnymi operáciami či vedomosťami. Dnes sa stále viac presadzuje komplexný prístup rozvoja gramotnosti, ktorá je založená na prepojenosti a neoddeliteľnosti zložiek komunikačných zručností (Magalová, 2013).

Podľa Gavoru (2003) v spojitosti gramotnosti ako spracovania rôznych textových informácií sa začal používať aj pojem *funkčná gramotnosť*, ktorú môžeme ďalej rozdeliť na:

- **literárnu gramotnosť** – vedomosti a zručnosti potrebné na to, aby sme porozumeli a správne využívali informácie v súvislých textoch, ako sú úvodníky novín, komentáre, správy a iné textové materiály,
- **dokumentovú gramotnosť** – vedomosti a zručnosti potrebné na to, aby sme správne vyhľadávali a používali informácie v krátkych, často nesúvislých textoch, ako sú napríklad rôzne nálepky na výrobkoch, formuláre, oznámenia, pokyny, reklamné texty, diagramy, grafy a podobne
- **numerickú gramotnosť (matematickú)** – vedomosti a zručnosti potrebné na to, aby sme uskutočnili rôzne operácie s číslami, ktoré sú „vsadené“ do textov a dokumentov, ako sú napríklad tabuľky, faktúry, účty, bankové formuláre, objednávky tovaru z katalógu a podobne
- **celkovú funkčnú gramotnosť** – súhrn všetkých troch predošlých zložiek

Ešte spomenieme ako uvádza Belasová (2013), sociálno – kultúrnu gramotnosť a E-gramotnosť.

Sociálno – kultúrna gramotnosť je gramotnosť, ktorá sa vzťahuje najviac na prostredie do ktorého sa dieťa rodí a v ktorom vyrastá a žije. Podstatným sociálnym prostredím je rodina, ktorej najdôležitejšou úlohou je pripraviť dieťa na život v spoločnosti, formovať pozitívny osobnosť dieťaťa, utvárať potrebný systém hodnôt, naučiť ho základným normám spoločenského života a odovzdať mu základné kultúrne bohatstvo spoločnosti. Škola je jednou z dôležitých inštitúcií, ktorá sprostredkúva osvojenie i rozvíjanie gramotnosti na bazálnej a funkčnej gramotnosti. Ďalej okrem rodiny a školy sú to rôzne spoločenské inštitúcie, ale aj mnohé životné situácie podieľajúce sa na formovaní človeka.

E - gramotnosť je najmladšou súčasťou gramotnosti. Spomedzi všetkých jej prezentovaných úrovní ju nazývajú aj elektronickou, technologickou, informačnou, počítačovou, internetovou, mediálnou a multimediálnou gramotnosťou. Je to schopnosť človeka používať elektronické médiá, ako je mobil a počítač s ich ďalším „vybavením“.

Gavora (2003) poznamenáva, že elektronika prináša úplne novú gramotnú kultúru, nový systém hodnôt, ako aj potrebu nových zručností a vedomostí, bez ktorých by táto úroveň gramotnosti nebola prakticky realizovateľná. Prednosťou elektronických médií je možnosť okamžitého vyhľadávania akejkoľvek informácie (učebnice, encyklopédie, krásna literatúra...). Počítač okrem samotného textu ponúka aj hypertexty, obrázky, animácie, zvuk. Umožňuje hrať hry, počúvať a sťahovať hudbu, filmy, prezerat' prezentácie a mnoho iných zaujímavých vecí. Táto úroveň gramotnosti prináša veľký pokrok, ale je potrebné si uvedomiť aj jej riziká a ohrozenia nielen fyzické ale aj pre psychické zdravie detí.

2.2 Charakteristika a rozdelenie finančnej gramotnosti

Prevažná väčšina ľudí skoro počas celého života upriamuje na získanie financií ako na cieľ svojho úspechu a úsilia. Takto vzniká všeobecná predstava, že ľudské šťastie a celková životná spokojnosť je vo veľmi pevnom vzťahu s vlastníctvom určitej sumy peňazí, čím sa z jednoduchého prostriedku a predpokladu k niečomu, stávajú a menia na konečný cieľ alebo účel. Peniaze vzbudzujú ilúziu, že je nimi možné dosiahnuť všetko a to jednoduchšie ako kedysi. To dáva modernému človeku neprestávajúcu motiváciu a popud k činnosti. Túžba po peniazoch sa tak stáva trvalým stavom duše a sprevádzajúce pocity majú podobnosť so zbožnosťou, trvalou túžbou po Bohu. Odtiaľto pramení súčasné prirovnanie, že sa stali „Bohom

našej doby“ a ak by sme siahli po terminológii zo zoológie, takéhoto jedinca môžeme nazvať ako „Homo economius“ (Simmel, 1997).

Takýto človek „ekonomicky uvažujúci“ (racionálny), sa podľa tvrdenia I. Noveského (2011) riadi pravidlom maximálneho výnosu. Výnos však môžu dosiahnuť len jedinci ovládajúci aspoň abecedu finančného hospodárenia. Finančná gramotnosť je tak rozhodujúcou z pohľadu ekonomickej psychológie, pretože jej neovládanie ma veľké psychologické dopady na priemerného občana a tým aj na celú spoločnosť.

Podľa Slováka (2014) finančná gramotnosť je schopnosť človeka samostatne, zodpovedne a ekonomicky nakladať s finančnými prostriedkami. Finančne gramotný človek zodpovedne spravuje a narába s vlastnými finančnými prostriedkami, ktoré mu boli zverené, zodpovedne koná aj v ďalších oblastiach svojho života a neustále sa vzdeláva v politickom či ekonomickom dianí. Rozumie peniazom a je schopný ich zarábať a ochrániť. Finančná gramotnosť je preto cesta na získanie finančnej nezávislosti a slobody, nie na získanie bohatstva.

Finančná gramotnosť vystihuje znalosti a porozumenie finančných pojmov a rizík. Sú to schopnosti, motivácia a sebadôvera využívať získané vedomosti za účelom, aby sme mohli efektívne vykonávať rozhodnutia v celom rade finančných súvislostí, s cieľom zlepšenia finančnej situácie jednotlivca i spoločnosti, a tým im umožniť účasť na ekonomickom dianí (Lučeničová, 2013).

Kopáčová (2014) vymedzuje pojem finančná gramotnosť ako výchovu k zodpovednému konaniu, kritickému mysleniu a pohľadu. Je to schopnosť komunikovať, dosiahnuť oprávnené požiadavku, vyjednávať, riešiť rozličné matematické problémy a osobitne aj zaobchádzať s peniazmi.

Finančná gramotnosť je tiež schopnosť, ktorú si človek nadobúda počas celého života pomocou vzdelávania, vedomostí a stále pribúdajúcich informácií. Prostredníctvom tejto schopnosti využíva poznatky, zručnosti a skúsenosti a tak, aby efektívne riadil vlastné finančné zdroje s cieľom zaistiť zabezpečenie seba, rodiny a svojej domácnosti.

Podľa Kovalčíkovej (2011) by sme mohli rozčleniť finančnú gramotnosť na:

- **peňažnú gramotnosť** – sú to kompetencie nevyhnutnú na správu hotovostných a bezhotovostných peňažných prostriedkov a transakcií, a s nimi spojených kompetencií na správu určených nástrojov, ako aj bežný účet či platobné nástroje

- **cenovú gramotnosť** – je to časť finančnej gramotnosti, ktorá zahŕňa problematiku cenových mechanizmov a inflácií, a s tým súvisiaca aj otázka daňového systému, ktorý nepochybne ovplyvňuje príjem občanov
- **rozpočtovú gramotnosť** – sú to kompetencie nevyhnutné na správu osobného poprípadne rodinného rozpočtu, ako je stanovenie finančných cieľov, rozhodovanie o nákupe aktivít či schopnosť zostaviť rozpočet

Úspešné fungovanie človeka v oblasti spravovania osobných financií ovplyvňujú podľa Z. Kovalčíkovej (2011) nasledovné kompetencie:

- digitálna gramotnosť
- čitateľská gramotnosť
- sociálna (emocionálna) gramotnosť
- kultúrna gramotnosť
- pracovná gramotnosť
- samotný postoj jedinca k peniazom

Financiami sú ovplyvnené mnohé naše životné rozhodnutia. Prudký rozvoj informačných technológií spôsobil, že naše deti sa pohybujú v úplne inom „finančnom svete“, na ktorý je potrebné ich cielene a systematicky pripravovať. Zaujímať sa budú o to, kde a ako peniaze získať a čo s nimi, akým spôsobom ich minúť alebo ako sporiť. Preto by sme mali deti čo najskôr viesť k chápaniu hodnoty peňazí a zodpovednosti pri zaobchádzaní s nimi. Dôležitú úlohu popri výchove v rodine tu zohráva najmä škola, ktorá vedie deti k získaniu dobrých finančných návykov a umožňuje im tak vyhnúť sa v budúcnosti možným finančným problémom. Rozvíjať vedomosti, zručnosti a hodnotové postoje detí v oblasti finančnej gramotnosti – finančné vzdelávanie je preto potrebné začať čo najskôr, už v predškolskom veku (Sitková, 2015).

2.3 Finančné vzdelávanie

„Finančné vzdelávanie umožňuje jednotlivcom lepšie porozumieť finančným produktom a pojmom a rozvinúť si zručnosti potrebné na zlepšenie svojej finančnej gramotnosti, to znamená uvedomiť si finančné riziká a príležitosti a pri výbere finančných služieb rozhodovať sa so znalosťou vecí. Ide o celoživotnú záležitosť. Finančné vzdelávanie je doplnkom opatrení zacielených na zaistenie riadneho poskytovania informácií, ochrany spotrebiteľa a na poradenstvo pre spotrebiteľov.“ (Správa komisie Finančné vzdelávanie, 2007, s. 2).

Noveský I. (2011) definuje tieto dôvody nevyhnutnosti výučby finančnej gramotnosti:

- Finančná gramotnosť je základom prevencie „predĺženia“ (na rozdiel od „zadĺženia“ je to neschopnosť človeka plniť svoje finančné záväzky) a sociálneho vylúčenia,
- je základným nástrojom aktívnej politiky zamestnanosti pre získanie a udržanie slušného zamestnania,
- ročne ušetrí obrovskú sumu v štátnom rozpočte,
- je základom pochopenia všetkých reforiem (dôchodkovej, zdravotnej alebo školskej),
- väčšina populácie si nevie sama zostaviť domáci rodinný rozpočet, čoho následkom sú veľké osobné a rodinné tragédie vyplývajúce z predĺženia.

Súčasná spoločnosť vyžaduje od učiteľov dostatok vedomostí v tejto oblasti, avšak väčšina z nich počas svojej prípravy na povolanie sa nestretla s problematikou cieleného finančného vzdelávania. Vyskytujú sa však pedagógovia, ktorí prvky finančného vzdelávania využívali vo svojej výučbe už dávno a nijak zvlášť si to neuvedomovali. Pre účinné pôsobenie vo výchovno-vzdelávacom procese je ale veľmi dôležité pochopiť význam FG a získať potrebné vedomosti a zručnosti v tejto oblasti. Tie učiteľom umožnia rozvíjať u detí zručnosti v praktickom živote, ktoré by mali byť čo najužšie prepojené so skutočnými situáciami zo života, reálnym prostredím ako aj domácnosťami detí alebo žiakov. Vhodné je tu vopred upozorniť rodičov detí a získať si ich dôveru v tejto citlivej téme, týkajúcej sa finančnej situácie jednotlivých rodín (Sitková, 2015).

Rozšírenie finančného trhu, ponúkaných finančných produktov a služieb i technologický pokrok spôsobili, že pre mnohých priemerných občanov je táto problematika príliš zložitá, keďže úroveň ich finančného vzdelania je veľmi nízka alebo žiadna. Nedávne prieskumy dokazujú, že finančná gramotnosť má význam z týchto konkrétnych dôvodov:

- jednotlivci považujú problematiku financií za ťažko pochopiteľnú,
- ľudia naopak často preceňujú svoje vedomosti vo finančných záležitostiach,
- občania nie sú schopní plánovať si budúcnosť alebo si vyberú nevyhovujúce produkty vzhľadom na ich vlastné potreby,
- spotrebitelia majú skutočný záujem vzdelávať sa v oblasti financií,
- finančná gramotnosť je prospešná nielen pre jednotlivca, ale aj pre celú spoločnosť – podpora tradičných (nie rizikových úžerníckych) finančných inštitúcií alebo rozvoja malého a stredného podnikania (Správa komisie FV, 2007).

2.4 Možnosti rozvíjania finančnej gramotnosti u detí predškolského veku v SR a ČR

Pre každého jednotlivca aj pre jeho život, život rodiny je veľmi dôležité správne zaobchádzanie s peniazmi a plnohodnotné začlenenie sa do spoločnosti a život v nej. Schopnosť správne zaobchádzať s peniazmi je závislá od vzdelania, skúseností a veku človeka. Preto je podstatné rozvíjať túto schopnosť už od útleho veku. Aj toto je jeden z dôvodov, prečo sa finančná gramotnosť zaraďuje do vzdelávania už v predškolskom veku.

2.4.1 Slovenská republika

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách venuje malú pozornosť finančnej gramotnosti a to konkrétne vo vzdelávacej oblasti „*Matematika a práca s informáciami*“, v podoblasti „*Čísla a vzťahy*“, kde je uvedený aj jeden z obsahových štandardov a to: „*hry so symbolickými peniazmi a tvarom (zistovanie ceny nákupu, porovnávanie cien nákupov, koľko nám chýba, koľko je navyše), rozmieňanie (aj na predpísaný počet), čo sa dá kúpiť za peniaze (aj pre predpísaný počet kusov tovaru)*“ (Štátny vzdelávací program pre PV v MŠ, 2016, s.40).

Národný štandard finančnej gramotnosti bol vypracovaný v roku 2008, ktorý vymedzuje šírku poznatkov, zručností a skúseností v oblasti finančného vzdelávania a manažmentu osobných financií. Je určený pre základne a stredné školy. Avšak s rozvíjaním finančnej gramotnosti na elementárnej úrovni sa odporúča začať už v materských školách v predprimárnom vzdelávaní. Finančná gramotnosť v prostredí materských škôl sa môže rozvíjať formou hier, uplatňovaním integrácie vzdelávacích oblastí. Pedagógovia vo výchovno-vzdelávacej činnosti podporujú aktivity dieťaťa, jeho seberealizáciu, podnecujú deti k vyjadrovaniu poznatkov, názorov a postojov, k prezentovaniu zručností, návykov a skúseností o finančnej gramotnosti. Uplatňujú bádateľský prístup, zaraďujú experimenty a vytvárajú príležitosti na získavanie reálnych skúseností s predmetmi, javmi a situáciami rešpektujúcimi ciele a poslanie materských škôl.

Keďže rozvíjanie finančnej gramotnosti detí predškolského veku v prostredí materských škôl nie je ešte povinné, mohli by učitelia čerpať svoje námety z implementácie finančnej gramotnosti na 1. stupni základných škôl, ako aj Národného štandardu finančnej gramotnosti a zamerať sa na čiastkové kompetencie v rámci šiestich tém s prvou úrovňou pre žiakov prvého stupňa základnej školy, ktoré by mohli prispôbiť deťom v materskej škole podľa ich vekových a individuálnych možností a schopností. Ide o týchto šesť tém:

- **finančná zodpovednosť spotrebiteľov** – komunikovať o finančných záležitostiach, teda o peniazoch, uviesť jednoduché príklady ako sa môžu osobné informácie (údaje) dostať k nepovolaným osobám, opísať možné dôsledky prezradenia osobných informácií, navrhnúť spôsoby riešenia finančných situácií, v ktorých sa stretne s klamstvom, podvodom, alebo nečestným spôsobom
- **plánovanie, príjem a práca** – vyhodnotiť vzťah práce a osobného peňažného príjmu, zarábanie peňazí, identifikovanie zdroje osobných príjmov, čo sú osobné príjmy, mzda, cena práce, zisk, peňažný príjem, príjmy do domácnosti, výdavky, podnikanie
- **rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov** – porozumenie a zabezpečovanie životných potrieb jednotlivca i rodiny a ich zosúladenie so spoločenskými, vysvetliť vzťah ľudská práca a peniaze, vymedziť situácie, kedy si človek predmety nakupuje a kedy si ich požičiava, porovnať ceny rovnakého alebo podobného výrobku, alebo služby v dvoch rôznych obchodoch, opísať za čo všetko v domácnosti platí, vysvetliť na čo sa peniaze používajú v bežných situáciách, používanie hotovostnej a bezhotovostnej formy peňazí
- **úver a dlh** – požičiavať za priaznivých podmienok a zvládanie dlhu, zdôvodniť voľbu nákupu tovaru alebo služby alebo požičania si predmetu, vysvetliť, že peniaze sa dajú požičať vo finančných inštitúciách – banky, čo môže nastať pri požičiavaní cenných predmetov alebo peňazí
- **sporenie a investovanie** – vysvetliť ako sporenie prispieva k finančnej prosperite, opísať ako a prečo môže človek spotiť
- **riadenie rizika a poistenie** – vysvetliť pojem riziko a pojem poistenie, uviesť príklady rizík, ktorým môžu čeliť jednotlivci ale i domácnosti, vysvetliť prečo a kedy sa môžu ľudia poistiť (Národný štandard finančnej gramotnosti, verzia 1.2, 2017).

V **Metodike pre zabezpečovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programoch** (2014) je možné realizovať v 1.ročníku ZŠ a to v predmetoch matematika (sčítavanie a odčítavanie prirodzených čísel v obore do 20) a v etickej výchove sú to postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch (učiť deti chrániť svoje veci a veci iných).

V Indii vznikol 1991 vznikol medzinárodný **program Aflatoun** za účelom podporiť sociálnu a finančnú gramotnosť detí a mladých ľudí. Až v roku 2015 sa začal overovať v Slovenskej republike v šiestich materských školách. Program Aflatoun je teda z jednou z možností, ktorou sa môžeme inšpirovať pri aktivitách zameraných na rozvíjanie finančnej gramotnosti v materských školách. Súčasťou programu je metodika Aflatot určená pre deti

predškolského veku. M. Vargová (2015) približuje návrhy aktivít, ktoré sú usporiadané do nasledujúcich kapitol:

- Ty, ja a Aflatoun – aktivity zamerané na rozvíjanie kladného postoja k životu a sebe samému,
- Ja a moja rodina,
- Ja a moji kamaráti,
- Ja a občianska spoločnosť,
- Ja a peniaze – míňame, šetríme, zdieľame

Zaujímavý je práve posledný bod, v ktorom deti získavajú možnosť prísť širšieho kontaktu s peniazmi. V spomínanom programe sú spracované kľúčové princípy, ktoré svojim spôsobom určujú aj jeho metodiky. Autorka M. Vargová (2015) uvádza týchto päť princípov:

- Seba porozumenie a sebazpoznávanie – už v predškolskom veku je potrebné u dieťaťa rozvíjať sebadôveru a uvedomovanie si vlastnej identity.
- Práva a povinnosti – program je spracovaný v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa. Dieťa si postupne uvedomuje svoje práva, ale aj práva iných ľudí.
- Sporenie a výdavky – dieťa sa učí šetriť peniaze, väčšinou ich obľúbené hračky majú pre nich vysokú osobnú hodnotu, preto sa snažia ich šetriť, čím sa budujú pozitívne postoje k ochrane materiálnych a nemateriálnych zdrojov.
- Plánovanie a rozpočet – potreba viesť dieťa k rozvíjaniu kompetencie plánovať a strategicky predvídať. Tieto kompetencie sa považujú za kľúčovú schopnosť osobného rozvoja a seberealizácie. Dieťa skúša, hľadá možnosti ako robiť konkrétne kroky k cieľu, ktorý si sám stanovil.
- Sociálne a finančné podniky – rôznymi aktivitami, ktoré sú veku primerané dieťaťu je potrebné podporovať v tom, aby seba sám videl ako aktívneho občana a tvorcu vlastnej komunity.

Ďalej M. Vargová (2015) popisuje, že súčasťou programu Aflatot je rozvíjanie komunikačných a matematických kompetencií, kompetencií učiť sa, riešiť problémy a kriticky myslieť, ale aj sociálnych, personálnych a občianskych kompetencií.

Ďalší program na Slovensku, ktorý sa venuje rozvíjaniu finančnej gramotnosti sa nazýva **Poznaj svoje peniaze**. Tento program sa taktiež zameriaval dlhé roky len na základné a stredné školy. Nadácia pre deti Slovenska so Slovenskou sporiteľňou, ktoré zastrešujú tento program navrhla ďalšie riešenia. M. Fulmeková (2019) sa vyjadruje vo svojom článku, že sa

chystajú ďalšie vzdelávacie aktivity pre učiteľov materských škôl, aby informácie o peniazoch boli deťom posúvané s radosťou, objavne, tvorivo a hlavne pre život.

Rôznymi možnosťami už v rannom veku detí môžeme rozvíjať ich finančnú gramotnosť. Situácie, ktoré môžu nielen učitelia využiť v materských školách, ale aj rodičia doma spolu so svojimi deťmi uvádza R. Krčmárik (2018) pre časopis Pravda. Z článku sa najviac prikláňame k nasledovným možnostiam finančného vzdelávania detí:

- dovoliť deťom spoznať peniaze – bankovky a mince
- rôzne aktivity, ktoré im priblížia, čo si môžu za peniaze kúpiť
- situačná/námetová hra na obchod
- zhotovenie vlastnej pokladničky dieťaťa, spoznať jej funkcie a význam
- určenie spoločného cieľa – rodičia spoločne s deťmi si určia cieľ, v tomto prípade sumu, ktorú bude dieťa šetriť. Dieťa však nemusí zbierať skutočné peniaze, ale napríklad kamienky.

2.4.2 České republika

V Českej republike sa taktiež dlhodobo zaoberajú s rozvíjaním finančnej gramotnosti v materských školách a poukazujú na dôležitosť aplikovania tejto témy medzi vzdelávacie štandardy. Apelujú na to, že s touto témou je dôležité začať už v predškolskom veku detí v materských školách.

P. Zamečník (2015) vo svojom článku hovorí o tom, že možnosťou ako bojovať proti finančnej negramotnosti je začať s výučbou od materskej školy. Ďalej vyzdvihuje projekt, ktorý sa sústreďuje na komplexné vzdelávanie už od materských škôl až po druhý stupeň základných škôl. Projekt sa nazýva Rozumieme peniazom a je hlavne smerovaný učiteľom. Tvrdí, že je lepšie naučiť učiteľov, ktorí sú s deťmi v kontakte každý deň a môžu ich finančne vzdelávať, ako v rámci projektu odvieť výučbu pre deti. Tento projekt sa zameriava aj na rodičov, ktorý im ponúka finančné vzdelávanie praktickými témami. Projekt spomína aj Z. Bubák (2015) vo svojom článku, ktorý realizuje občianske združenie AISIS v spolupráci s GE Money Bank a zameriava sa na finančnú, osobnostnú a sociálnu výchovu.

Našli sme článok, kde sa na českom metodickom portáli RVP.cz v diskusnom fóre vyjadřila riaditeľka materskej školy v Českej republike J. Bergerová (2012) k finančnej gramotnosti. Opisuje ako sa im podarilo začleniť finančnú gramotnosť do vzdelávania. V rámci školského vzdelávacieho programu a spoluprácou s rodičmi vytvorili tematický celok s názvom

„*Kolko stojí radost.*“ Rôznymi aktivitami s využitím obrázkov, rozhovorom a besedou mali deti si možnosť uvedomiť svoje životné potreby a potreby svojej rodiny. Deti sa zamýšľali ako tieto potreby naplniť a uspokojiť, ako sa predtým platilo a čím. Poznávali význam peňazí, ako s nimi zaobchádza, ako k nim pristupovať, ako vyzerali predtým a podobne. Deti využívali alebo si vyrábali rôzne pomôcky ako sú obrázky, čísla, farebné vrchnáky, vyrábali bankovky, mince, pokladničky, bankomat, ale aj platobné karty. V aktivitách prevažovali témy námetových hier napríklad na obchod, na poštu, na dopravu a iné. (<https://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=351&t=20475&start=0>)

Taktiež v Českej republike funguje internetový portál s názvom Mazaná opice, ako didaktická pre výučbu finančnej gramotnosti pre základné a materské školy. Obsahuje 6 výučbových video-lekcí o finančnej gramotnosti, hry, interaktívne kvízy a taktiež súbor s pracovnými listami a testami. Dané informácie sú na portáli podávané deťom hrovou, zábavnou a náučnou formou. Každá lekcija je spracovaná aj pre najmenšie deti, ktoré ešte nevedia čítať a písať. Deti sa spoločne s Mazanou opicou učia správnym návykom vo svete financií. K dispozícií sú tieto lekcie:

- peniaze
- bankomat
- príjem
- výdavky
- hospodárenie
- nákup

(<http://www.mazanaopice.cz/>)

2.5 Matematické vedomosti detí predškolského veku

Rozvoj matematických predstáv a tiež pozitívneho vzťahu k matematike je neodmysliteľnou prípravou dieťaťa na vstup do ZŠ. Svoju úlohu tu zohrávajú taktiež učiteľky MŠ a ich vedomosti, ktoré napomáhajú deťom osvojovať si vedomosti z oblastí matematiky. V rámci rozvoja matematickej gramotnosti u detí je taktiež vzbudzovanie a upevňovanie finančnej gramotnosti.

Podľa zisťovania školskej pripravenosti dieťaťa v matematickej oblasti vedomostí, ako výsledkov jeho kognitívneho rozvoja, by na konci predprimárneho vzdelávania dieťa malo vedieť:

- poznať farby a ich rôzne odtiene,

- rozlišovať a pomenovať rovinné geometrické tvary (trojuholník, obdĺžnik, štvorec, kruh) a tiež priestorové geometrické tvary (kocka, kváder, valec, guľa),
- vykonávať početné úkony v číselnom rade do 10,
- priradovať, triediť a zoskupovať rôzne predmety podľa určených kritérií (farba, množstvo, veľkosť, tvar, spoločné vlastnosti, znaky a iné),
- rozlišovať časť a celok, detaily,
- nakresliť podľa vzoru alebo postupnosti inštrukcií jednoduché tvary (slovného diktátu),
- orientovať sa v priestore a použiť primerane vhodné pojmy na určenie miesta aj polohy vzhľadom k vlastnej osobe aj iným osobám a predmetom navzájom (prvý – posledný, väčší – menší, vpravo – vľavo, ľahší – ťažší, hore – dolu, vzad – vpred, nad – pod),
- orientovať sa a vysvetliť časovú postupnosť (včera – dnes – zajtra, teraz – potom),
- orientovať sa na ploche pracovného listu podľa zadania úlohy (Lipnická, In Predškolská výchova, 2016).

Gerová (2007) uvádza, že matematika učí človeka lepšie matematická myslieť a to logicky, kriticky, funkčne a tvorivo. Učí ho kombinovať a rozvíjať priestorovú predstavivosť, riešiť rôzne problémy a nachádzať cesty k ich riešeniu, do úvahy brať iné riešenia a vyberať medzi nimi najlepšie, najefektívnejšie a najrozumnejšie. Učí človeka hodnotiť rôzne životné situácie a správne sa rozhodovať.

Cieľom predškolskej matematiky je nielen to, aby dieťa získalo nové vedomosti, zručnosti a návyky, ale aj rozvíjalo svoje kognitívne – poznávacie schopnosti a tak formovalo vzťah k matematike, k učeniu i k práci.

Dieťa sa prostredníctvom matematiky zdokonaľuje a rozvíja v oblastiach:

- vnímania – pri pozorovaní rôznych modelov zapája čo najviac svojich zmyslov, vlastnými slovami opisuje, reprodukuje, priraduje, kreslí čo si všimlo.
- pamäti – pamätá si to, čomu rozumie. (Platí zásada: počujem a zabúdam, vidím a pamätám si, robím a rozumiem.)
- nižších poznávacích procesov – analyzuje, odvodzuje si popis a postup riešenia, nachádza potrebné chýbajúce informácie, uvádza príklady.
- zovšeobecňovania – vysvetľuje postup, odhalí súvislosti, sformuje záver.
- hodnotiaceho myslenia – hodnotí vzťahy, myšlienky, postupy, určuje, čo je dobré a čo je zlé, hľadá chybu, opravuje riešenia.

- tvorivosti – vymýšľa, navrhuje, hľadá viac možností riešenia, vylepšuje riešenia, pokúša sa vytvoriť nové postupy.

V programe na rozvíjanie matematického myslenia 5-6 ročných detí sa Vlčková (2010) zameriava na:

- postupy riešenia úloh – pozorovanie spoločných vlastností objektov,
- hľadanie logických súvislostí medzi objektami,
- podnecovanie algoritmického myslenia,
- rozvíjanie vnímania,
- precvičovanie pamäti
- rozvíjanie poznávacích procesov, zovšeobecňovania, tvorivosti a hodnotiaceho myslenia.

Deti naopak pri manipulácií s predmetmi vo svojom okolí, v materskej škole by sa mali oboznámiť a poznať nasledujúce matematické pojmy ako sú rátanie, usporadúvanie, priradovanie, klasifikácia, výpočet, meranie a priestorová orientácia (Uherčíková, Haverlík, 2007).

Matematika učí dieťa myslieť a zdokonaľuje jeho charakterové vlastnosti. Dôležitou cestou k úspechu je vzbudiť záujem o matematické činnosti, ponúkať deťom dostatok podnetov a vytvoriť im vhodné podmienky pre nadobúdanie nových zručností a vedomostí.

V materskej škole môžeme efektívnejšie rozvíjať matematické vedomosti a zručnosti v úzkom spojení s inými predmetmi, takzvané medzipredmetové vzťahy a pomocou hry, ktorá je najprirodzenejšou činnosťou detí. Prostredie materskej školy pomáha prebúdzat' a rozvíjať v deťoch záujem vytváraním nástenky s matematickými prvkami, zriadenie stavebnicového kútika a iné (Gerová, 2007).

2.6 Matematické vedomosti u pedagógov MŠ

Učiteľ je rozhodujúci element vo vyučovaní. Osnovy, predlohy, učebnice, pomôcky, počítače – to sú druhotné prvky, ktoré neovplyvnia kvalitu matematických vedomostí žiakov tak ako učiteľ. Aj keď nemôže matematiku naučiť, môže vytvoriť prostredie, v ktorom si jeho žiaci budú budovať svoje matematické vedomosti samostatne. Je potrebné, aby učiteľ svojich žiakov vystríhal pred učením matematiky sa naspamäť a dbal, aby bolo vyučovanie v súlade s prirodzeným rozumovým vývinom dieťaťa (Hejný, In Kollariková, Pupala, 2001).

Podľa Šimčíkovej a Tomkovej (2015) by učitelia materských škôl mali mať z oblasti matematiky a práce s informáciami tieto nasledovné matematické vedomosti a v matematike ovládať:

- matematické výroky, orientácie v priestore a rovine, rovinné a priestorové útvary, zhodné zobrazenia, body a čiary, meranie dĺžky, objemu a hmotnosti, propedeutika množín – vytváranie súborov a triedenie prvkov v súbore, binárne relácie medzi prvkami súboru – porovnávanie, usporiadanie, porovnávanie podľa počtu, zobrazenia, prvky diskretnej matematiky – zostavovanie podľa kritéria, číselné predstavy – pojem prirodzeného čísla, číselné operácie – propedeutika sčítania, odčítania, delenia.

Profesijní štandard učiteľa by podľa Douškovej a Luptákovej (2008) mal byť nasledovný. Učiteľ by mal vedieť:

- identifikovať vývinové a individuálne charakteristiky dieťaťa, psychologické a sociálne faktory jeho učenia a identifikovať sociokultúrny kontext rozvoja dieťaťa
- ovládať obsah predprimárnej edukácie, byť schopný plánovať a projektovať výchovno-vzdelávaciu činnosť, stanoviť edukačné ciele orientované na dieťa, psychodidakticky analyzovať obsah edukácie, vyberať a realizovať vyučovacie formy a metódy, hodnotiť priebeh a výsledky edukácie dieťaťa a seba (evaluačné otázky)
- byť schopný vytvárať pozitívnu klímu v triede, vytvárať a využívať materiálne a technologické zázemie edukačného procesu
- ovplyvňovať personálny rozvoj dieťaťa, rozvíjať sociálne zručnosti a postoje dieťaťa a vedieť byť schopný prevencie a nápravy sociálno-patologických javov a porúch správania
- byť schopný profesionálne rásť a rozvíjať sa, identifikovať sa s profesijnou rolou a školou

3 Výskumný cieľ a výskumné otázky

V tejto praktickej časti bakalárskej práce nadviažeme na poznatky získané v teoretickej časti na tému Finančná gramotnosť detí predškolského veku a budeme sa venovať úrovniam, spôsobom, možnostiam i význam rozvoja finančnej gramotnosti v materských školách. Na vzdelávaní v materskej škole sa nepodieľajú deti samotné a dôležitým aktérom i účastníkom na ich vzdelávaní a získaní vedomostí aj ohľadom finančnej gramotnosti je učiteľ. Práve on stojí pri rozvíjaní novej gramotnosti u dieťaťa a môže tak poskytnúť pohľad práve na problematiku zavádzania finančnej gramotnosti u detí predškolského veku.

Z vyššie uvedeného vyplýva cieľ výskumu a tým je vytvoriť si prehľad o tom akým spôsobom, ako často je finančná gramotnosť približovaná deťom a vôbec, aká je jej úroveň rozvoja v materských školách.

Z vyššie uvedeného hlavného cieľa vyplývajú nasledujúce výskumné otázky:

- Výskumná otázka č. 1
Sú v prostredí MŠ využívané aktivity smerujúce k rozvoju finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľov?
- Výskumná otázka č. 2
Aké sú možnosti rozvoja finančnej gramotnosti u detí predškolského veku z pohľadu učiteľov?
- Výskumná otázka č. 3
Aké organizačné formy, metódy a formy práce sa využívajú pri rozvíjaní zručností a vedomostí z oblasti finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľov?
- Výskumná otázka č. 4
Aký je význam vzdelávania finančnej gramotnosti v MŠ z pohľadu učiteľov?

3.1 Výskumná metóda

Prieskum sme realizovali dotazníkovou metódou, ktorá je založená na nepriamom pýtaní sa respondentov z vopred stanovených otázok. Dotazník je vhodný na hromadný zber informácií u väčšieho počtu respondentov (Žiaková 2009, str.130).

Náš dotazník sa pripravil cez internetovú aplikáciu Google a jeho formulár elektronicky. Touto formou sa dostal aj k respondentom, ktorý ho vyplňovali. Dotazník tvorilo 17 otázok. Respondentom sa kládli typy otázok otvorených a zatvorených. Dotazníkové položky boli zamerané na zistenie finančnej gramotnosti detí predškolského veku, na zistenie

možnosti rozvoja FG, na používanie organizačných foriem, metód a foriem práce pri rozvíjaní zručností a vedomostí, zistenie významu vzdelávania FG v materských školách z pohľadu učiteľa.

Výskumnú vzorku sme si vopred určili a tvorili ju učitelia materských škôl, ktorý sú v neustálom kontakte s deťmi predškolského veku.

3.1.1 Priebeh zberu dát

Výskum sa uskutočnil v mesiaci máj 2021 od 1. do 31. mája 2021 v neobmedzených hodinách. Zber dát prebiehal elektronicky na základe vytvoreného dotazníka cez internetový formulár Google. Ako sme vyššie uviedli zber dát prebiehal na vzorke učiteľov materských škôl. Spomenutý formulár automaticky zaznamenával odpovede, ktorý ich percentuálne vyhodnotil.

Výsledky prieskumu sme spracovali do tabuliek. Odpovede sme prehľadne zhodnotili slovným komentárom v porovnávaní s cieľom výskumu a jeho otázkami..

3.2 Výskumný súbor

Dotazník vyplnilo spolu 108 respondentov. Ako sme vyššie spomenuli vzorka bola vopred vybraná, ktorú zahŕňali učitelia materských škôl. Štruktúra respondentov je spracovaná do tabuliek.

Odpoveď	Počet	Percentá
Ženy	107	99,1 %
Muži	1	0,9 %

Tab. 1 Pohlavie respondentov

Z tejto tabuľky môžeme vyčítať, koľko žien a koľko mužov sa medzi respondentami nachádzalo. Nie je pre nás prekvapujúce, že väčšinu z nich tvorili ženy a že zastúpenie mužov v učiteľskom povolání má menšie zastúpenie. Či už z dôvodu finančného ohodnotenia alebo popularity povolania. Aj keď je to na škodu vecí, lebo z histórie vieme, že učiteľstvo a výchova je mužom bližšia. Teda podľa grafu je v našej prieskumnej vzorke väčšina ženského pohlavia. Ženy predstavujú až 99,1 % muži 0,9 % z celkového počtu.

Odpoveď	Počet	Percentá
19 – 30 rokov	28	25,9 %
31 – 45 rokov	44	40,7 %
46 a viac rokov	36	33,3 %

Tab. 2 Vek respondentov

Z celkového počtu 108 odpovedí najviac odpovedalo 44 respondentov vo veku 31 – 45, čo činí 40,7 %. O necelých sedem percent menej, čiže 33,3 % bolo 36 respondentov vo veku 46 a viac rokov a 28 respondentov v rozmedzí 19 – 30 rokov, čo činí 25,9 %.

Odpoveď	Počet	Percentá
0 – 3 rokov	20	18,5 %
3 – 8 rokov	27	25 %
8 – 15 rokov	19	17,6 %
15 a viac rokov	42	38,9 %

Tab. 3 Počet rokov pedagogickej praxe

Ďalej boli pre nás podstatné pedagogické skúsenosti učiteľov podľa dĺžky pedagogickej praxe. Pedagógovia s praxou 0 – 3 roky tvorili najmenšiu skupinu 18,5 % z celkového počtu. Respondenti s praxou 3 – 8 rokov tvorilo 25% a 17,6 % tvorili pedagógovia s praxou s praxou 8 – 15 rokov. Najvyššie zastúpenie 38,8 % tvoria pedagógovia s praxou 15 a viac rokov. U týchto pedagógov je predpoklad dostatočnej skúsenosti s používaním vhodných metód a foriem práce, ich komparáciou a selekciou pri rozvoji finančnej gramotnosti u detí predškolského veku.

3.3 Prezentácia výsledkov výskumného šetrenia

Ako sme už spomenuli výskumné šetrenie prebiehalo medzi učiteľmi materských škôl, ktorí sprostredkovávajú deťom predškolského veku všeobecné poznatky, taktiež aj z oblasti finančnej gramotnosti, od čoho sa môže odvíjať aj jej úroveň u detí tohto veku. V nasledujúcich oddieloch tejto podkapitoly uvedieme výsledky výskumu a to tak, že na základe výsledkov dotazníka, ktorý vychádza z teoretickej časti odpovieme na otázky výskumného šetrenia.

3.3.1 Sú v prostredí MŠ využívané aktivity smerujúce k rozvoju finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľov?

Úroveň rozvoja finančnej gramotnosti u detí predškolského veku spočíva v tom, či učitelia zaradzujú takéto aktivity pri svojej každodennej práci a tým ju u detí rozvíjajú. Učitelia odpovedali na otázky či vôbec a ako často zaradzujú aktivity na rozvoj finančnej gramotnosti a na aké pojmy sa sústreďujú pri rozvoji finančnej gramotnosti.

Tab. 4 Využitie aktivít a zavádzanie finančnej gramotnosti v aktivitách

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	82	76,6 %
Nie	25	23,4 %

Zistili sme, že učitelia pri svojej s deťmi predškolského veku využívajú aktivity a zameriavajú sa v nich na rozvoj finančnej gramotnosti. 82 učiteľov, čo je až 76,6 percent z opýtaných odpovedalo, že takéto aktivity zaradzujú pri vzdelávaní detí a zameriavajú sa v nich na rozvoj finančnej gramotnosti. 25 učiteľov nevyužíva aktivity zamerané na finančnú gramotnosť, čo tvorí 23,4 %.

Tab. 5 Zaradzovanie aktivít na rozvoj finančnej gramotnosti

Odpoveď	Počet	Percentá
Týždenne	21	19,4 %
Mesačne	8	7,4 %
Nepravidelne	74	68,5 %

Iné: (vlastné odpovede)		
Podľa aktuálne situácie v triede	1	0,9 %
Raz rôzne v projekte	1	0,9 %
Podľa výberu štandardu	1	0,9 %
Podľa možnosti situácie/témy	1	0,9 %
Nikdy	1	0,9 %

Táto otázka bola zameraná na to, ako často zaradzujú učitelia aktivity na rozvoj finančnej gramotnosti. Podľa získaných informácií usudzujeme, že učitelia nepravidelne zaradzujú tieto aktivity, čo činí 68,5 % z opýtaných, 19,4% týždenne a 7,4% mesačne. 4 učitelia uviedli vlastnú odpoveď pri zaradzovaní aktivít a to buď podľa situácie v triede, podľa témy, podľa výberu štandardu alebo podľa projektu. Jeden učiteľ uviedol, že nikdy nezaradzuje takéto aktivity.

Tab. 6 Pojmy využívané pri aktivitách s finančnou gramotnosťou

Odpoveď	Počet	Percentá
Peniaze	82	75,9 %
Bankovky (papierové peniaze)	45	41,7 %
Mince	52	48,1 %
Peňaženka	69	63,9 %
Pokladnička	80	74,1 %
Banka	19	17,6 %
Iné (vlastné odpovede)	13	11,7

Ďalšia otázka dotazníka mala na výber z viacerých možností a to pojmy, ktoré sa najčastejšie využívajú pri aktivitách s finančnou gramotnosťou. Podľa grafu vidíme, že najvyužívanejšie sú pojmy, ktoré sme vopred určili ako základné a podstatné: peniaze, pokladnička, peňaženka, mince a bankovky (papierové peniaze). 12 učiteľov uviedlo ďalšie vlastné pojmy, s ktorými

pracujú napríklad euro, cenovky, nákup, obchod a iné. 1 respondent uviedol, že nepoužíva žiadne pojmy.

3.3.2 Aké sú možnosti rozvoja finančnej gramotnosti u detí predškolského veku z pohľadu učiteľov?

Možnosti na rozvoj finančnej gramotnosti môže mať mnoho podôb. My sme sa možnosti rozvoja pozerali z pohľadu učiteľa a chceli sme zistiť, či učiteľ využíva literatúru, príručky, metodické materiály na rozvoj finančnej gramotnosti u detí predškolského veku a či by ich privítal. Taktiež či neabsolvoval dobrovoľné školenie vzdelávania zamerané na finančné vzdelávanie, ktorým si rozširuje vlastné obzory. Nielen učiteľ, ale aj materská škola, ktorá vzdeláva detí predškolského veku sa môže urobiť o rozvoj finančnej gramotnosti u detí napríklad aj tým, či zaradzuje finančnú gramotnosť do vlastných učebných osnov alebo školských vzdelávacích programov.

Tab. 7 Využitie literatúry a príručiek na rozvoj finančnej gramotnosti u detí PV

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	32	29,6 %
Nie	76	70,4%

Pri tejto otázke sme zisťovali, či využívajú učitelia pri práci literatúru, príručky na rozvoj finančnej gramotnosti u detí predškolského veku. 70,4 % opýtaných nevyužíva žiadnu literatúru alebo príručky a 29,6 % ich využíva.

Tab. 8 Privítanie literatúry, príručiek, edukačných materiálov pri rozvoji finančnej gramotnosti detí predškolského veku

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	100	92,6 %
Nie	8	7,4 %

Úlohou otázky bolo zistiť, či by učitelia privítali a pracovali literatúru, príručky, edukačné materiáli pri rozvoji finančnej gramotnosti u detí predškolského veku. Až 100 opýtaných by takúto pomôcku pri rozvoji FG u detí PV veku privítalo a iba 8 nevyužilo. Podľa zistených informácií, aj z predošlej otázky by sme mohli usúdiť, že je takýchto pomôcok ako literatúry, príručiek alebo edukačných materiálov pre učiteľov nedostatok a bol by o nich záujem.

Tab. 9 Absolvovanie dobrovoľného vzdelávania/školenia k rozvoju FG u detí PV

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	22	79,6 %
Nie	86	20,4 %

Prostredníctvom tejto otázky sme zisťovali záujem o rozvíjanie finančnej gramotnosti u detí predškolského veku nadobúdaním nových vedomostí z tejto oblasti prostredníctvom dobrovoľného zúčastnenia sa na vzdelávaní alebo školení. Len 22 učiteľov z celkovo opýtaných sa absolvovalo takéto podujatie a 86 učiteľov ho neabsolvovalo.

Tab. 10 Zaradená finančná gramotnosť v učebných osnovách/ŠVP

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	34	31,5 %
Nie	74	68,5 %

V tejto otázke nás zaujímalo, či materské školy, v ktorých pracujú títo učitelia majú zaradenú finančnú gramotnosť do učebných osnov/školských vzdelávacích programov a tak sa snažia o jej rozvoj. 68,5 % z opýtaných nemá zaradenú finančnú gramotnosť a len 31,5 z celkového počtu ju zaradilo do svojich učebných osnov/ŠVP.

Tab. 11 Zaradenie finančnej gramotnosti do učebných osnov/ŠVP

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	95	88 %
Nie	13	12 %

Ďalej sme sa zameriavali na zistenie, či je vhodné zaradiť do učebných osnov/ŠVP finančnú gramotnosť ako samostatnej vzdelávacej oblasti. Väčšina 88 % respondentov uviedlo, že je vhodné zaradiť finančnú gramotnosť do učebných osnov/ŠVP a iba 12 % uviedlo odpoveď nie.

3.3.3 Aké organizačné formy, pomôcky, metódy a formy práce sa využívajú pri rozvíjaní týchto zručností a vedomostí z oblasti finančnej gramotnosti z pohľadu učiteľ'ov?

Ak je zámerom rozvíjať u detí predškolského finančnú gramotnosť, môžu tak učitelia využívať zaujímavé a podporujúce prostriedky na jej rozvoj. Učiteľ si vyberá a volí rôzne organizačné formy, pomôcky alebo metódy a formy práce tak, aby ju čo najlepšie rozvíjal. Zisťovali sme aké sú tie najčastejšie využívané medzi učiteľmi.

Tab. 12 Organizačné formy pri ktorých sa zameriavajú na finančnú gramotnosť

Odpoveď	Počet	Percentá
Ranné hry detí (ranný kruh a i.)	23	21,3 %
Hlavná výchovno-vzdelávacia aktivita	41	38 %
Popoludňajšia záujmová aktivita	6	5,6 %
Neriadené aktivity	30	27,8 %
INÉ: (vlastné odpovede učiteľ'ov)		
Pri žiadnej	1	0,9 %
Všetky možnosti – vždy, keď je to vhodné	1	0,9 %
Priebežne podľa situácie	1	0,9 %

Vo všetkých organizačných formách	1	0,9 %
Ranné hry i neriadené činnosti	1	0,9 %
Rôzne spontánne chvíľky	1	0,9 %
Keď na to príde vhodná chvíľa, aj v rámci hry alebo ranného kruhu, aj cielene pri VA	1	0,9 %
Týždenný projekt finančná gramotnosť	1	0,9 %

V tejto otázke nás zaujímalo pri ktorej organizačnej forme sa učitelia najviac zameriavajú na finančnú gramotnosť. Očakávali sme, že učitelia sa najviac zameriavajú na finančnú gramotnosť v organizačných formách už v uvedených možnostiach otázky a to pri ranných hrách 21,3 %, najvyššie pri hlavnej výchovno-vzdelávacej aktivite čo tvorilo až 38 %, pri popoludňajšej aktivite 5,6 % a pri neriadených aktivitách 27,8 %. Respondenti mohli uviesť vlastné odpovede a uviedli kedy a v akej forme sa zameriavajú na finančnú gramotnosť. Osem učiteľov uviedlo jednotlivo tieto odpovede: „Pri žiadnej“, „všetky možnosti - vždy, keď je to vhodné“, „priebežne podľa situácie“, „Vo všetkých spomenutých aktivitách“, „Ranné hry i neriadene činnosti“, „rôzne spontánne chvíľky“, „keď na to príde vhodná chvíľa, aj v rámci hry alebo ranného kruhu, aj cielene pri VA“, „Týždenný projekt finančná gramotnosť“.

Tab. 13 Využívanie pomôcok

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	92	85,2 %
Nie	16	14,8 %

Otázkou sme zisťovali, či respondenti využívajú pri aktivitách s finančnou gramotnosťou aj nejaké pomôcky. Až 92 opýtaných odpovedalo na otázku áno, čo tvorí 85,2 % a len 16

respondentov odpovedalo nie čo tvorí 14,8 %. Podotázkou tejto otázky bolo, aké pomôcky využívajú pri aktivitách, ktoré mohli uviesť nepovinne a z najčastejšie uvedených vyberáme makety peňazí bankoviek a mincí (vlastnoručne vyrábané, zalaminované, hračkárske), sporiace pokladničky, detské pokladne, peňaženky, staré kreditné karty, ale aj vytvorené hracie kútky zamerané na obchod a pracovné listy.

Tab. 14 Metódy a formy práce

Odpoveď	Počet	Percentá
Heuristická metóda	25	22,2 %
Inscenačná metóda	75	69,4 %
Situačná metóda	59	54,6 %
Didaktická hra	63	58,3 %
INÉ	5	4,5 %

Cieľom tejto otázky bolo zistiť aké metódy a formy práce využívajú učitelia pri realizácii aktivít zameraných na finančnú gramotnosť. Zo získaných údajov sme zistili že väčšina respondentov pri svojej práci najviac využíva inscenačnú metódu, po nej didaktickú hru, ďalej situačnú metódu a nakoniec heuristickú metódu. Iné ako uvedené sa využívajú aj námetové hry, exkurzie obchodu a pošty, edukačnú aktivitu. Jeden respondent uviedol, že nevyužíva žiadne metódy či formy práce.

3.3.4 Aký je význam vzdelávania finančnej gramotnosti v MŠ z pohľadu učiteľov?

Dotazníkom a jeho otázkami sme celkovo zisťovali, či učitelia vidia význam v rozvoji finančnej gramotnosti už u detí predškolského veku, keďže s týmito deťmi pracujú a vidia ich potenciál pri rozvoji novej gramotnosti. Preto sme zisťovali ich názor na význam zavádzania a rozvoja finančnej gramotnosti u detí predškolského veku.

Pri tejto otázke učitelia vyjadrovali svoj vlastný názor na to, v čom vidia zmysel pri zavádzaní finančnej gramotnosti už v predškolskom veku. Uvádzame odpovede učiteľov, ktoré sme vybrali a vyjadrujú to, prečo začať s touto témou už v skorom veku:

- „*uvedomiť si hodnotu financií*“
- „*rozvíjanie matematickej gramotnosti a učenie k šetreniu*“

- „prirodzená orientácia detí v oblasti financií, znalosť a význam sporenia, úcta k peniazom“
- „spoznávanie, nadobúdanie vedomostí v súvislosti s danou problematikou od skorého veku, ktorá určite utkvie v pamäti dieťaťa, nakoľko sa s touto problematikou určite stretávajú aj mimo MŠ“
- „deti sa od raného veku učia ako správne hospodáriť s peniazmi“
- „považujem to za dôležitú súčasť všestranného vzdelávania detí“
- „aby mali deti predstavu, ako sa peniaze získavajú, že nie je možné rozhadzovať každý deň peniaze za sladkosti a v hračkárstve, čo všetko musia rodičia zaplatiť zo zarobených peňazí“
- „deti si čo najskôr osvoja prácu s financiami a lepšie budú hospodáriť v budúcnosti“
- „v uvedomovaní hodnoty práce rodičov, predavačov, poľnohospodárov atď.“
- „deti sa naučia vážiť si hodnotu peňazí, vedú sa k šetrnosti, zbytočnému neutrácaniu, učia sa počítat, správne ich využívať“
- „deti chápu nielen význam peňazí, ale aj ich hodnotu a hodnotu iných, pre život potrebných vecí - rodina, zázemie, láska, empatia“

Pri tejto otázke uvádzali, aká by mala byť výstupná znalosť v oblasti finančnej gramotnosti u dieťaťa predškolského veku (pred nástupom do ZŠ). Predkladáme autentické odpovede učiteľov:

- „poznať reálne peniaze, vedieť ako sa peniaze získavajú, a vedieť, že nie všetko si môžem hneď kúpiť, že je dôležité sporiť a pod.“
- „mať osvojené základné pojmy o peniazoch(čo sú to peniaze a na čo nám slúžia)“
- „poznať význam, pôvod, potrebu financií, ale dôraz treba vždy klásť na iné cennejšie veci v živote!“
- „ovládať čísla do 10 a tým poznať niektoré bankovky, mince, sčítat, odčítat ich“
- „vedieť narábať s peniazmi, počítat ich, rozlišovanie hodnôt (eura, centy, bankovky), vedieť do čoho sa oplatí/neoplatí investovať a takisto uvedomiť si, že peňažky nerastu na strome a tak predchádzať vysokým požiadavkám dieťaťa na rodičov či už si to môžu dovoliť, ale skôr pre tých, ktorí si drahé "zbytočnosti" dovoliť nemôžu“
- „poznať niektoré bankovky a mince napr. 10eur 5eur 1eur 2eur a ich hodnotu, čo sa za ne dá kúpiť“
- „vedieť vysvetliť pojem peniaze, ako ich získame, na čo nám slúžia. Poznať hodnotu niektorých mincí a bankoviek.“

- „poznať zmysel peňazí, ich hodnotu, spôsob používania, schopnosť samostatne vykonať drobný nákup“
- „poznať význam, pôvod, potrebu financií, ale dôraz treba vždy klásť na iné cennejšie veci v živote!“
- „v predškolskom veku žiadna, oboznámiť len s hodnotou, že nič nie je zadarmo“
- „výstupná znalosť by mala byť taká, aby deti vedeli, prečo sú peniaze dôležité pre život a ako sa získavajú - prácou.“

Tab. 15 Aktivity cielené na výstupné znalosti v oblasti finančnej gramotnosti detí predškolského veku

Odpoveď	Počet	Percentá
Áno	84	77,8 %
Nie	24	22,2 %

Posledná otázka sa vzťahovala na predchádzajúcu a to tým, či učitelia uplatňujú a zameriavajú sa na uvedené výstupné znalosti vo svojich aktivitách. 77,8 % sa vo svojich aktivitách zameriava na výstupné znalosti z oblasti finančnej gramotnosti u detí PV a 22,2 % uviedlo odpoveď nie.

3.4 Diskusia

Na základe existencie a dostupnosti veľkého množstva literatúry, ktorú sme si našťudovali a využili pri teoretickom spracovaní našej bakalárskej práce usudzujeme, že aj vďaka nej sme mohli zrealizovať tento výskum plnohodnotne.

Taktiež si uvedomujeme, že nie sme jediní, ktorý by sa túto problematiku spracovali či objasňovali, a že by výsledky mohli byť odlišné z dôvodu času, výskytu alebo vzorky pri zbere dát.

Pri našom výskume a uvádzaní výsledkov vychádzame z aktuálnej situácie v materských školách a prinášame súčasný názor učiteľov na zavádzanie finančnej gramotnosti už v predškolskom veku.

Výsledne spracovanie výskumu by sa mohlo taktiež uplatniť pri praxi medzi učiteľmi v materských školách, čo by mohlo priniesť komplexnejší názor a nastoliť všeobecné kroky, ciele i postupy pri zavádzaní tejto problematiky u detí predškolského veku.

3.5 Odporúčania pre prax

Tieto odporúčania uvádzame na základe výsledkov z výskumného šetrenia a názorov učiteľov:

- Finančnú gramotnosť začleniť do procesu vzdelávania ako samostatnú vzdelávaciu oblasť.
- Oboznamovať deti s finančnou gramotnosťou už v predškolskom veku, zaradením do učebných osnov, školských vzdelávacích programov.
- Metodicky spracovať príručky či edukačný materiál priamo na rozvoj finančnej gramotnosti pre materské školy i učiteľov.
- V procese vyučovania viesť deti k spoznávaniu finančnej gramotnosti a pracovať s ňou v závislosti na vekové i individuálne zvláštnosti detí.
- Pri rozvoji finančnej gramotnosti u detí predškolského veku voliť vhodné organizačné formy, metódy a formy práce, efektívne využívať pomôcky.

Záver

Dôvodom prečo sme si vybrali túto tému, bolo objasniť problematiku zavádzania finančnej gramotnosti, ktorá sa neustále predkladá spoločnosti, jej skutočnú dôležitosť pre bežného občana i dieťa a v neposlednom rade dokázať význam zavádzania už v materských školách. Nielen materská škola, či učitelia sú sprievodcom dieťaťa, ale aj jeho rodičia. Cez vzorce správania rodičov i učiteľov dieťa získava správny vzťah i kritický postoj k dnešnej konzumnej dobe, nehospodárnym nákupom a neustálej potrebe peňazí. Dieťa môže od nás prevziať rôzne spôsoby správania aj v oblasti financií a neskôr ich vo svojom živote uplatňovať. Preto finančná gramotnosť a jej vzdelávanie plní týmto spôsobom dôležitú výchovnú funkciu v materských školách.

V teoretickej časti práce sme vychádzali z odbornej literatúry a definovali základné a najdôležitejšie pojmy tejto témy ako dieťa, predškolský vek, vývin, gramotnosť, finančná gramotnosť, finančné vzdelávanie i matematické vedomosti detí a učiteľov. Preto sa v celej prvej kapitole pojednávalo o dieťati predškolského veku z pohľadu odborníkov a v druhej kapitole výhradne o problematike finančnej gramotnosti. Ďalej sa priblížili možnosti rozvíjania finančnej gramotnosti detí predškolského veku nielen v Slovenskej, ale i v Českej republike prostredníctvom náučných programov či projektov.

Celá praktická časť vychádzala zo získaných teoretických informácií. Vyhotovil sa dotazník, ktorý bol zameraný na zistenie finančnej gramotnosti detí predškolského veku. Zistovali sme, aký majú názor a postoj učitelia k finančnej gramotnosti a jej zavádzaniu už v predškolskom veku. Z výsledkov vyplynulo niekoľko zaujímavých informácií. Aj keď nepravidelne, skoro 80 % zo 108 opýtaných učiteľov využíva a zavádza aktivity na finančnú gramotnosť v predškolskom veku. Tieto aktivity zaradzujú v organizačných formách najviac pri hlavných výchovno-vzdelávacích alebo neriadených aktivitách, hravou formou ako je inscenačná metóda či didaktická hra s využívaním tematických pomôcok (peniaze, pokladničky, peňaženky). 88 % by zaradilo finančnú gramotnosť do učebných osnov aj školských vzdelávacích programov ako samostatnú oblasť vzdelávania v rámci predškolského zariadenia. Taktiež by veľký počet privítal príručku a metodické materiály určené učiteľom pre rozvoj finančnej gramotnosti detí predškolského veku.

Veríme, že táto práca je prínosná a osloví pri zavádzaní finančnej gramotnosti v predškolskom veku. Čím skôr začneme pracovať s týmito deťmi, tým skôr môžeme u nich očakávať úspech. Škola dokáže rozvíjať finančnú gramotnosť u detí v rannom veku ešte v čase,

keď nie sú za svoje skutky a finančné rozhodnutia zodpovední. Získané vedomosti im napomôžu v dospelosti, keď už budú za svoje finančné kroky niesť zodpovednosť.

Zoznam použitej literatúry:

1. BELÁSOVÁ, Ľ. 2013. *Elementárna gramotnosť. História a súčasnosť*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta. 2013. 85 s. ISBN 978-80-555-0799-6.
2. BERGEROVÁ, J. 2012. *Finanční gramotnost v MŠ*. [online] Praha: Národní pedagogický ústav České republiky, 2012. [cit. 2020-03-13]. Dostupné na internete: <https://translate.google.cz/translate?hl=sk&sl=cs&u=https://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php%3Ff%3D351%26t%3D20475&prev=search>
3. BUBÁK, Z. 2015. *Finanční gramotnosti se učí už děti v mateřských školách*. [online] Praha: Scott & Rose, s.r.o., 2015. [cit. 2020-03-14.] Dostupné na internete: <https://finparada.cz/3013-Financni-gramotnosti-se-uci-u-deti-v-materskych-skolach.aspx>
4. ČAČKA, O. 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Pedagogická fakulta, 2000. 377 s. ISBN 80-7239-060-0.
5. *Dohovor o práвах dieťaťa*. 1989 [online]. 16s. [cit. 5.12.2020.] Dostupné na internete: https://www.unicef.sk/files/dohovor_o_pravach_dietata.pdf
6. DOUŠKOVÁ, A. – ĽUPTÁKOVÁ-VANČÍKOVÁ, K. 2008. *Didaktické kompetencie učiteľa v MŠ a ich rozvoj*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2008 116 s. ISBN 978-80-8083-666-5.
7. ĎURIČ, I. – BRATSKÁ, M. a kol. 1997. *Pedagogická psychológia – terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: Media Trade – SPN, 1997. 463 s. ISBN 80-08-02498-4.
8. FULMEKOVÁ, M. 2019. *Škôlkari budú poznať svoje peniaze*. [online] Bratislava: UCN, 2019. [cit. 2021-03-18.] Dostupné na internete: <https://www.nds.sk/vsetky-clanky/aktuality/skolkari-budu-poznat-svoje-peniaze/>
9. GALANDA, V. – GROSSMANN, J. – RUSNÁK, M. 1981. *Pediatrics – učebnica pre stredné zdravotné školy*. Martin: Osveta, 1981, 301 s. [ISBN neuvedené].
10. GAVORA, P. – ZÁPOTOČNÁ, O. a kol. 2003. *Gramotnosť vývin a možnosť jej didaktického usmerňovania*. 2003. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2003. 158 s. ISBN 80-223-1869-8.
11. GEROVÁ, Ľ. 2007. *Propedeutika matematiky a počiatočné matematické predstavy*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. Pedagogická fakulta, 2007. 92 s. ISBN 978-80-8083-471-5.

12. GOLDMANN, R. – CICHÁ, M. 2006. *Základy pediatrie pro pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2006. 191 s. ISBN 80-244-1477-5.
13. GUZIOVÁ, K. a kol. 1999. *Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 1999. 208 s. ISBN 80-967721-1-2.
14. HOUŠTĚK, J. – KUBÁT, K. – RUBÍN, A. 1976. *Dětské lékařství*. Praha: Avicentrum, 1976. 517 s. [ISBN neuvedené].
15. JAKABČIC, I. 2002. *Základy vývinovej psychológie*. Vydal PhDr. Milan Štefanko: IRIS, 2002. 83 s. ISBN 80-89018-34-3.
16. KOLIBOVÁ, D. 2007. *Dieťa a jeho vývin – vývinová psychológia*. Ružomberok: Edičné stredisko PF, 2007. 119 s. ISBN 978-80-8084-259-8.
17. KOLLÁRIKOVÁ Z. – PUPALA, B. 2001. *Predškolská a elementárna pedagogika*. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 80-7178-585-7.
18. KOPÁČOVÁ, J. a kol. 2014. *Matematické uvažovanie detí*. Ružomberok: Verbum, 2014. 100 s. ISBN 978-80-561-0162-9.
19. KOVALČÍKOVÁ, Z. a kol. 2011. *Základy finančnej gramotnosti*, 1 vyd. Bratislava: Metodicko – pedagogické vydavateľstvo, 2011. 65s. ISBN 978-80-8052-375-6.
20. KOŤÁTKOVÁ, S. 2005. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2005. 184s. ISBN 8024768364.
21. KRČMÁRIK, R. 2018. *Narábať s peniazmi treba učiť už deti*. [online] Bratislava: Pravda, 2018. [cit. 2020-03-24.] Dostupné na internete: <https://uzitocna.pravda.sk/skola/clanok/469987-narabat-s-peniazmi-treba-ucit-uz-deti/>
22. KRIŽAN, S. 2001. *Pediatrica*. Trnava: SAP, 2001. 108s. ISBN 80-88908-88-4.
23. LANGMEIER, J. – KREJČÍŘOVÁ, D. 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. 343s. ISBN80-7169-195-X.
24. LAŽOVÁ, I. 2013. *Mateřská škola komunikuje s rodiči*. Praha: Portál, 2013. 136s. ISBN 978-80-262-0378-0.
25. LIPNICKÁ, M. 2016. *Diagnostikovanie školskej pripravenosti detí*. In *Predškolskávýchova*, ISSN 0032-7220, Január-Február 2015 – 2016, ročník LXX, č 3, 44s.
26. LUČENIČOVÁ, K. – REITEROVÁ, M. – ŠEPETKA, A. 2013. *Zbierka úloh z finančnej gramotnosti*. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, 2013. 30s. ISBN 978-80-896338-09-3.
27. MÁČAJOVÁ, M. 2001. *Jazyková gramotnosť*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2001. 98s. ISBN 978-80-5580-005-9.

28. MAGALOVÁ, G. 2013. *Slovenský jazyk v primárnom vzdelávaní 2*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2013. 152s. ISBN 978-80-8082-614-7.
29. MATĚJČEK, Z. 2005. *Prvních 6 let ve vývoje a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. 184s. ISBN 978-80-247-0870-6.
30. *Mazaná opice* [online]. 2014 [cit. 2020.06.03] Dostupné z: <http://www.mazanaopice.cz/>
31. *Metodika pre zabezpečovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do ŠVP, ZŠ a SŠ*. 2014. Bratislava: MŠVV AŠ SR, 2014. 17s. [cit. 31.01.2021.] Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/6639.pdf>
32. *Národný štandard finančnej gramotnosti*. Verzia 1.2. [online] Bratislava: MŠVVaŠ SR, MF SR, 2017. 17s. [cit. 22.02.2021.] Dostupné na internete: <https://www.minedu.sk/data/att/11359.pdf>
33. NOVESKÝ, I. – NOVÁKOVÁ, V. – SOBOTKA, V. a kol. 2011 *Slabikár finanční gramotnosti*. 2. Aktualizované vydanie. Praha: COFET, 2011 416 s. ISBN 978-80-9043-96-1-0.
34. ORAVCOVÁ, J. 2006. *Vývinová psychológia. Vysokoškolské učebné texty*. Žilina: Edis, vydavateľstvo Žilinskej univerzity pre Fakultu humanitných vied Univerzity Matej Bela v Banskej Bystrici a Inštitút priemyselnej výchovy v Žiline. 2006. 81s. ISBN 80-8070-510-0.
35. ONDRUŠKOVÁ, I. 2011. *Participácia materskej školy a rodiny pri stimulácii psychosociálneho vývinu dieťaťa*. Ružomberok: VERBUM, vydavateľstvo KU, 2011, 180s. ISBN 978-80-8084-854-5.
36. PRŮCHA, J. a kol. 2009. *Pedagogický slovník 6 vydanie*. Praha: Portál, 2009. 400s. ISBN 978-80-7367-647-6.
37. RABUŠICOVÁ, M. 2002. *Gramotnost: staré téma v novém pohledu*. Brno: Masaryková univerzita. Filozofická fakulta, George town, 2002. 199s. ISBN 80-210-2858-0.
38. SIMMEL, G. 1997. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 206s. ISBN 80-85850-50-8.
39. SLOVÁK, B. 2014. *Finančná gramotnosť*. Zvolen: Ing. Branislav Slovák, 2014. 24s. ISBN 978-80971764-4-0.
40. SITKOVÁ, D. 2015. *Skúsenosti s projektovaním aktivít rozvíjajúcich finančnú gramotnosť žiakov v primárnom vzdelávaní*. Banská Bystrica: M-PC, 2015 29 s. [ISBN neuvedené].
41. ŠIMČÍKOVÁ, E. – TOMKOVÁ, B. 2015. *Matematika v predškolskej edukácii*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Pedagogická fakulta. Katedra matematickej edukácie, 2015. 174 s. ISBN 978-80-555-1305-8.

42. SPRÁVA KOMISIE *Finančné vzdelávanie*. 2007. [online] 12s. [cit. 15.02.2021.] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0808:FIN:SK:PDF>
43. *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách*. 2016. [online] Bratislava: ŠPÚ, 2016. 40 s. [cit. 24.02.2021.] Dostupné na internete: https://www.minedu.sk/data/files/6317_svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf
44. TRUBÍNIOVÁ, V. a kol. 2007 *Predškolská pedagogika – Terminologický a výkladový slovník*. Ružomberok : Edičné stredisko PF KU 2007. 893s. ISBN 978-80-8084-162-1.
45. UHERČÍKOVÁ, V. – HAVERLÍK, I. 2007. *Didaktika rozvíjania základných matematických predstáv*. Bratislava: Dony, 2007. 53s. ISBN 978-80-968087-4-8.
46. VÁGNEROVÁ, M. 2000. *Vývojová psychologie – detskí, dospelosť, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528s. ISBN 80-7178-308-0.
47. VARGOVÁ, M. 2015. *Metodika Aflatot v predprimarnom vzdelávaní na Slovensku*. [online] Nadácia otvorenej spoločnosti: Aflatoun international 2015. [cit. 2020-03-16]. Dostupné na internete : <https://osf.sk/wp-content/uploads/2018/01/Metodika-Aflatot-Vargova.pdf>
48. VLČKOVÁ, M. 2010. *Rozvíjanie priestorovej predstavivosti detí predškolského veku*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 89s.
49. ZÁMEČNÍK, P. 2015. *Jak proti finanční nigramotnosti? Výukou od mateřské školky*. [online] Praha: Fincentrum & Swiss Life Select as, 2015. [cit. 2020-03-16.] Dostupné na internete: <https://translate.google.cz/translate?hl=sk&sl=cs&u=https://www.investujeme.cz/clanky/jak-proti-financni-negramotnosti-vyukou-od-materske-skolky/&prev=search>
50. ZÁPOTOČNÁ, O. 2004. *Kultúrna gramotnosť v sociálno – psychologických súvislostiach*. Bratislava: ALBUM, 2004. 121 s. ISBN 80-968667-3-7.
51. ŽIAKOVÁ, K. a kol. 2009. *Ošetrovatelstvo teória a vedecký výskum*. 1. Vyd. Martin: Osveta, 2009. 322s. ISBN 978-80-8063-304-2.

Anotácia

Meno a priezvisko:	Jana Čechová
Katedra:	Katedra psychológie a patopsychológie
Vedúci práce:	Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Názov práce:	Finančná gramotnosť detí predškolského veku
Názov v anglickom jazyku:	Financial literacy of children in preschool age
Anotácia práce:	Hlavným cieľom bakalárskej práce je popísať, aká je finančná gramotnosť dieťaťa predškolského veku a možnosti jej rozvoja. Tieto oblasti sú obsiahnuté a rozpracované v teoretickej časti. Empirická časť je zameraná na úroveň rozvoja finančnej gramotnosti detí predškolského veku v materských školách z pohľadu učiteľa.
Anotácia v anglickom jazyku:	Main goal of the bachelor thesis is to describe financial literacy of preschoolers and possibilities of its development. Those topics can be found in the theoretical part of thesis. Empirical part is concerned with the level of development of financial literacy among preschoolers from the point of view of the teacher.
Kľúčové slová:	Dieťa, predškolský vek, vývin, materská škola, finančná gramotnosť, finančné vzdelávanie
Kľúčové slová v anglickom jazyku:	Child, preschool age, development, nursery school, financial literacy, financial education
Rozsah práce:	55 strán

Jazyk práce:	Slovenský jazyk
---------------------	-----------------

PRÍLOHA A – DOTAZNÍK K FINANČNEJ GRAMOTNOSTI DETI PREDŠKOLSKÉHO VEKU

Dobrý deň,

súčasťou mojej bakalárskej práce je prieskum finančnej gramotnosti detí predškolského veku formou dotazníka v praktickej časti práce.

Tento prieskum sa realizuje z pohľadu učiteľa v materskej škole, kde je snahou vytvoriť si prehľad o tom akým spôsobom, ako často je finančná gramotnosť približovaná deťom a vôbec, aká je jej úroveň rozvoja v materských školách.

Za Váš čas a ochotu zúčastniť sa vopred ďakujem!

1. Aké je vaše pohlavie?

MUŽ

ŽENA

2. Aký je Váš vek?

19-30 rokov

31-45 rokov

46 a viac rokov

3. Počet rokov pedagogickej praxe:

0-3

3-8

8-15

15 a viac

4. Pri ktorej organizačnej forme sa venujete hlavnej téme?

Ranné hry detí (ranný kruh a i.)

Hlavná výchovno-vzdelávacia aktivita

Popoludňajšia záujmová činnosť

Neriadené aktivity

5. Využívate aktivity a zavádzate v nich v nich finančnú gramotnosť?

ANO/NIE

6. Ako často zaradujete aktivity na finančnú gramotnosť?

TÝŽDENNE

MESAČNE

NEPRAVIDELNE

INÉ:

7. Využívate pojmy s finančnou gramotnosť pri aktivitách?

PENIAZE

BANKOVKA

MINCE

PEŇAŽENKA

POKLADNIČKA

BANKA

Iné:

8. Využívate pomôcky pri aktivitách súvisiacich s finančnou gramotnosťou?

ÁNO/NIE

AKÉ: (napr. vlastnoručne vyrábané (mince), makety peňazí....)

9. Aké metódy a formy práce využívajú pri realizácii aktivít?

Heuristická metóda (spočíva v hľadaní, nachádzaní a použití divergentných (viac riešení) prístupov k vyriešeniu tvorivých úloh a problémov)

Inscenačná metóda (spočíva v hraní (inscenovaní) určitej roly, t. j. inscenujú určitú simulovanú sociálnu situáciu. Potom sa v diskusii hľadá východisko zo situácie, t. j. riešenie problému)

Situačná metóda (spočíva v opise istej situácie alebo prípadu z oblasti výchovy, medziľudských vzťahov, finančnej gramotnosti. Opis situácie, prípadu obsahuje niekoľko úloh, ktoré majú deti motivovať k riešeniu problému.)

Didaktická hra (spočíva v aktívnej práci všetkých žiakov v triede, ktorej zámerom je naplnenie edukačných cieľov vyučovania)

INÉ:

10. Máte zaradenú finančnú gramotnosť v učebných osnovách/ŠVP?

ÁNO/NIE

11. Zaradili by finančnú gramotnosť do osnov/ŠVP
ÁNO/NIE
12. V čom vidíte zmysel zavádzania finančnej gramotnosti už v predškolskom veku?
(Odpoveď)
13. Využívajú literatúru zameranú na rozvoj finančnej gramotnosti u detí?
ÁNO/NIE
Akú? Príklad (Nepovinné)
14. Absolvovali ste dobrovoľné vzdelávanie k rozvoju finančnej gramotnosti u detí?
ÁNO/NIE
15. Privítali by príručky/edukačné materiály/literatúru ako pomôcky pri rozvoji finančnej gramotnosti u detí predškolského veku?
ÁNO/NIE
16. Aká by mala byť podľa Vás výstupná znalosť v oblasti finančnej gramotnosti u dieťaťa predškolského veku (pred nástupom do ZŠ)?
(Odpoveď)
17. Sú vaše aktivity cielené na tieto znalosti?
ÁNO/NIE